

ЛИСТ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ „СТАРИНА НОВАК“

„КЊИЖЕВНОСТ ЗА ЂАКЕ“
Књига 3

ЛИСТ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ „СТАРИНА НОВАК“

„КЊИЖЕВНОСТ ЗА ЂАКЕ“

Књига 3

Главни и одговорни уредник

Влада Вучинић

Уредник

Марија Марковић

Лектор-коректор

Марија Марковић

Компјутерска обрада

Драган Ђорђевић, штампарија "ПЛУС", Орфелинова 35 Београд

Влада Вучинић

МОЖДА НИСТЕ ЗНАЛИ О ШКОЛИ *СТАРИНА НОВАК*

занимљивости из живота школе

ФЕБРУАР 2022 * број 18

СТО ГОДИНА ШКОЛЕ

*предговор трећој књизи библиотеке
„Књижевност за ђаке“*

Приче које су сабране у књизи МОЖДА НИСТЕ ЗНАЛИ О ШКОЛИ СТАРИНА НОВАК настајале су свих десет година постојања листа школе Старина Новак. Најчешће су се саме стидљиво указивале да би их директор школе, главни уредник листа, записивао и приређивао за објављивање у листу. Тако је настало занимљиво сведочанство о животу школе током читаве једне деценије. Ипак, прави повод за објављивање ове књиге није једна деценије школског листа већ цео један век школе. Пре сто година, на периферији престоног града, група српских локал патриота јуначки се одважила да сагради школу. Неизвесно је да ли су тада знали да ћемо ми данас, након сто година, славити њихов подвиг, али је извесно да нису могли ни наслутити да ће се тим поводом приредити ова књига.

Књига сабира кратаке приче објављиване у листу НОВАК, у оквиру рубрике *Можда нисте знали о школи*. Отуда истоимени назив. Приче су кратке, неке веома кратке, али верно дочаравају стварна лица и догађаје. Дакле, приче су истините. Свака описује неку занимљивост која се у тренутку приређивања новог броја листа НОВАК указала као пригодна за поменуту рубрику. У овој књизи је извршена њихова систематизација поделом у пет поглавља, док је шесто

поглавље настало од чланака објављиваних у посебној рубрици школског листа НОВАК која носи назив *Недоумице просветарске*, како гласи и назив шестог поглавља ове књижице. Свако поглавље има својеврстан предговор којим се жели оправдати формирање самог поглавља али и његовог назива. Назив књиге није само пухо преузимање назива рубрике листа НОВАК. Овај назив би био прикладан чак и када рубрике не би било јер опомена да *можда нисте знали о школи Старина Новак* носи у себи више слојева који се међусобно слажу један на други али и преплићу и мешају. Премиса да *можда нисте знали о школи* алудира на потребу придавања заслужене и оправдане важности школи и отварања расправе колико је та важност насушна у данашњици када школа изумире, односно, да ли школа, у самој својој суштини и есенцији, сме да се расточи у разне непроверене новотарије а да се очекује настанак здравих генерација способних да препознају врлину. Да ли постоји замена за школу?

У називу књиге се, такође, може уочити да је изостала одредница „ОШ“ (основна школа). Такав став има своје утемељење у чињеници да је једна иста школа, пролазивши кроз разне државе, идеолошка уређења, успоне и падове нације и народа, мењала одредницу која спада у категоризацију, али да никада (сем неколико година након победе социјалистичке револуције и преузимање власти комунистичке партије) није мењала назив *Старина Новак*. Била је и *народна школа*, и *државна школа*, и *осмогодишња*, да би данас била *основна школа* (ОШ). Које су јој будуће категоризације суђене до двестогодишњице, и колико ће још ожилјака настати макар у

називима школе као резултат будућих неразумних препотентних реформи, остаје да сагледају наши наследници и њихови наследници.

Сто година школе је значајна заоставштина која у савременом добу оставља онолики траг колико је савремени човек тога достојан. Не постоји узалудан напор у настојањима да се ова заоставштина сачува. Сва нерешена савремена просветна питања имају корен решења у њој. Реформатори образовања то не знају, па као што су некада комунистички револуционари нагрнули и запели да реформишу свет и човека, данашњи реформатори истрајавају непрекидно у спровођењу реформи иако никада ниједна реформа образовања, показало је време, није дала плода јер се образовање не може реформисати ка што се ни човек не може реформисати већ се треба сагледати његова истинска природа и истинске његове потребе. Школа, дакле, не може мењати своју природу као што је ни човек не може мењати. Будаласто је нагађати да се кроз векове рађају различите генерације, са различитим суштинским људским потребама. Отуда школа треба да се чува и негује уместо да се реформише, кроји и растаче у разне службе услужне делатности.

Да ли је наша школа, данас, иста каква је била пре сто година? Није, наравно. Променила је школску зграду, чак незнатно и локацију. Од четврогодишње постала је осмогодишња школа. Чучавце је заменила ђачким тоалетима, скамије анатомским клупама, природну промају клима уређајима, бубњару радијаторима, сунђер и креду интерактивним паметним таблама, а ђачке таблице таблетима.

Ако се удубимо у ове, по изгледу драстичне промене, схватићемо да се за минулих сто година мењало само оно без чега би школа и могла да опстане, а да се оно без чега школа не може постојати није уопште променило јер суштину не сме да замени или истисне форма.

Књига пред вама је само део богатог програма прославе првог века школе, густог скупа активности које ће се низати читаве стоте школске године наше школе. У минулом веку школе *Старина Новак*, дододила су се многа постигнућа која су вредна помена и хвале, и многа од њих су предмет прича сабраних у овој књизи. Низали су се ћачки успеси у учењу и марљивости, али и самопрегоран рад наставника који је исходовао богатим ваннаставним активностима.

Школа *Старина Новак* је током свог постојања имала два штампана листа чији су називи „НАША РАДОСТ“ и „НОВАК“. Континуирано је објављивала публикације, посебно у време значајних јубилеја школе, да би врхунац доживела у реализацији правог правцатог националног подвига – приређивање и објављивање прве систематизоване свеукупне шестотомне антологије народних песама о Старини Новаку, на коју је српска култура чекала више од четири века. Овакав подухват, не да није спровела ниједна школа Србије, Српске и Црне Горе, него није пошао за руком ниједној установи или институцији у целокупном Српству. Садашњи ћаци, који су савременици овог подухвата, са поносом ће моћи својој деци да препричавају да су сведочили и живели у сред једног важног историјског културолошког догађаја. А њихови наставници и васпитачи већ сада се наслажују мишљу да су својим ћацима

пружили најбољи могући узор како треба служити своме народу и својој културној баштини.

Сем штампаних медија наша школа је, пратећи савремене друштвене токове, основала прву ђачку радио станицу НОВАК са сопственом радијском продукцијом и редовним радијским програмом. Покренула је прву ђачку телевизију која је почела стварање сопствене телевизијске продукције која се састоји од снимљеног материјала али и од живих телевизијских преноса важних догађаја као што су парастоси Старини Новаку у цркви Светог Марка, прославе Светог Саве, програми дана школе итд. Занимљиво је да је у ове преносе укључен и мали дрон са камером, којим се руководи помоћу мобилног телефона.

Облици наставе добијали су нове оригиналне облике, у које спада рад правог правцатог музеја који се бави локалном историјом и историјом школства ангажујући ђаке за израду мноштва музејских поставки и изложби. У спровођењу двојезичне наставе на енглеском и српском језику наша школа је деценијама једина основна школа у Србији, једнако као и у организованом програму пливања на базену Ташмајдан и клизања у леденој дворани „Александар Николић“.

Посебна монографија о стогодишњици школе обухватиће најзначајније детаље из историје школе. Мноштво трибина, предавања, стручних наставничких скупова, приредби и славља обележиће првих сто година школе *Старина Новак*. Обавезни смо да будемо достојни монулих генерација школе *Старина Новак*, да не прекинемо нит која се сто година пробија кроз разне епохе до нас, а коју ваља неговати и чувати да досегне и до будућих деценија и векова.

Поглавље прво

МИСТЕРИЈЕ И ТАЈНЕ

Школа је најпаметнија творевина коју је лјутска цивилизација смислила. Ниједна друштвена установа није толико неодољива за ђаке колико је то школа. Али, и привлачна и одбојна. Истовремено. Толико да, чак и када ђаци побегну са часа, опет се сјате у школско двориште. Чак ни биоскоп, нити иједно позориште, не би успели привући ђаке да у њима свакога дана, из године у годину, одгледају шест филмова или представа за редом, а у школу ђаци ипак табанају сваког дана и прате шест часова. Када их питају да ли желе продужење распуста, циче од среће због помисли да се може изостати из школе.

У чему је тајна? Откуд ова мистерија? Да се не може без школе, а да се на школу фркће као на невиђено смарање и досаду?

Судар поменутих супротности је, заправо, својствен младости, и то баш оној раној младости у којој се налазе ђаци основци. Вруће хладни спој, суочавање отпора и привлачења, стварају несагледиву капиларну мрежу догађаја, токова и преплитања. Школа је, отуда, неисцрпан извор најнепредвидивијих појава и исхода чије стално појављивање је непрекидно и вечно, исто као што су школа и ђаковање вечни, и који неминовно рађају тајне и мистерије на мноштуву чворишта у непрегледном животном садржају школе.

Школа „Старина Новак“, у свом стогодишњем крзну чува и неуморно крије неслуђено богату ризницу тајни и мистерија. Ипак, неке од њих су уловљене и разоткривене. У овом поглављу сабран је тај тежак рад на њиховом откривању. Али, немојте бити у заблуди да се тиме дубоко загазило у тајанствени свет школе јер тајне и мистерије које вам у овом поглављу откривамо само су кап у стогодишњем мору тајни и мистерија наше школе. Њихово сакупљање наставља се без прекида као што и живот школе наставља да траје у недоглед. Оне нису само хронологија и историја. Оне су нит којом се спајају све генерације ђака свих сто година школе откривајући да су ђаци од пре века исти као

ови данашњи, да разлике у њиховим погледима, мислима и жељама - нема. Када се завири у њихове тајне, када се проникне које су их мистерије опијале и обузимале, постаје јасно да су то исте ђачке душе и да је то разлог због чега је школа вечнона. Одају их исте тајне, исте мистерије.

Сакупљачу тајни и мистерија ђака школе „Светарина Новак“, због пеџкања сумње да је загазио у издају јер је тајне разоткривао, остаје утешна нада да ће му бити опроштен, али му је нада још већа да ће читаоци опрезно и пажљиво заронити у свет тајни и мистерија једне школе, не штедећи да искажу највеће уважавање и поштовање према скривеном свету ђака.

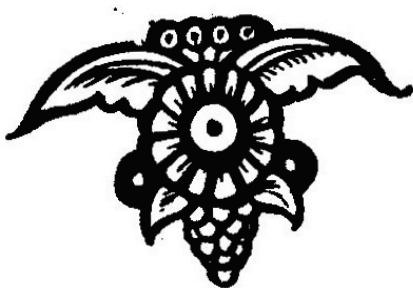
РАДИО БЕЗ РЕКЛАМА

Када је 17. децембра 2015. *РАДИО НОВАК*, први ђачки радио у историји српске просвете, отпочео са емитовањем сопственог програма, многи нису били свесни да се не ради о разгласу већ правом правцатом медију који се може чути на било којој тачки кугле земаљске. Данас, *РАДИО НОВАК* је добио своје препознатљиво лице које чине ауторске емисије из области образовања, информисања и спорта. Можда то неће оборити са ногу окореле професионалне фаце из света медија, али ће, свакако, измамити завист због чињенице, **можда нисте знали**, да *РАДИО НОВАК* не емитује ниједну једину рекламу, потпуно је равнодушан према предизборним кампањама и ни пет пара не даје на естрадне зајапурене хистерије. Чежњивим тоном о овоме су већ извештавали новинари неких професионалних медија.

БОЉИ ОД МАТЕМАТИЧКЕ ГИМНАЗИЈЕ?

Крајњи циљ сваке школе је да јој ђаци постижу добре резултате. Минуле школске године чак седам ђака старијих разреда стигло је до републичког такмичења. Међу њима је Вања Танасић, ученица 8₄ двојезичног одељења освојила прво место из енглеског језика. Катарина Ђорђевић је добила похвалу из физике, а остали су остали само на пласману. Али, ако овоме додамо да је ученица Мина Благојевићу, предходне школске године, освојила прву награду из физике на републичком такмичењу претекавши све ђаке Математичке гимназије по броју бодова и пласирала се на светску олимпијаду из физике - да ли би нам на овим резултатима позавидели основци Математичке гимназије? (Математичка гимназија поред средњошколаца школује и ђаке 7. и 8. разреда међу којима увек има наших бивших ђака). Није ни чудо што је Математичка гимназија преузела нашу наставницу хемије да део својих часова држи у Математичкој гимназији. Ако **можда нисте знали** - једина смо основна школа у којој предаје и један професор Математичке гимназије!

ПУТЕШЕСТВИЈЕ РИБИЦА ИЗБЕГЛИЦА

Прича о јату хероја који су истрајали на повратку кући

У марту ове године, осванио је нови и већи акваријум у, иначе већ прелепом, холу ОШ *Старина Новак*. У њему је спокојно запливало јато од 18 рибица изнад угојеног чистача који је муљарио на дну. Већина од ћака који су се силно обрадовали новом акваријуму након зебње да се стари више неће појавити – ни не слуте да су и у новом акваријуму исте оне рибице које су у холу школе пливале пре две године, и да је појава новог акваријума, **можда нисте знали**, њихов велики јуначки повратак кући након потуцања у сувором избеглиштву. На јунаштву које су показале на несвакидашњој одисеји признање би им одао и Старина Новак лично!

Пре две године су спокојно пливале у столитарском акваријуму код Новакове баштице у холу школе. Али, годину дана касније, током ноћи, појавила се напрслина на предњем стаклу акваријума и вода је почела да цури спустивши свој ниво до критичне мере. Изјутра рано, прва је опасност приметила учитељица Јелена Јовановић и не часећи часа дохватила кофу да спаси шта се спасити може. Спасавању и евакуацији рибица из напрслог акваријума у кофу придржили су се и други али се у тој журби неколико рибица, због праћакања, нашло и на плочицама хола па су скупљане рукама и панично стављане у кофу са водом. Срећом, цела операција окончала се пребацивањем рибица пре него што је сва вода исцурела из акваријума. Рибице више нису биле угрожене али се никоме није свидело да их гледа у пластичној кофи (ни теткицама које

остадоше без кофе). Зато су пребачене на ново место у мали акваријум који се нашао у ПП служби. Ђаци су одмах приметили празан напрсли акваријум и глас о избеглиштву рибица се међу њима проширио. Брзо се појавио добротвор међу ђацима који је донео омањи акваријум. Смештен је у практикум кабинета биологије. Рибице су наставиле своје избеглиштво на новом месту. Наставнице биологије су о њима савесно бринуле али је било јасно да је неопходан већи акваријум, који је у међувремену купљен, намештен у холу на место старог и напуњен водом. Али, као да је неко бацио клетву на наше рибице јунаке, десила се нова несрећа док је домар Саша као и обично дежурао код скамије у холу. Нешто је громогласно и злослутно пукло. Скочио је као опарен и одмах приметио да је, без икаквих видљивих разлога, безнадежно прсло предње стакло акваријума и да је нова евакуација рибица хитна ствар. Бацио се на посао и, по ко зна који пут, рибице су се поново нашле у избеглиштву. Овога пута премештене су у акваријум који је пронађен у једном делу помоћне просторије трпезарије. Рибице су ту остале више месеци и деловало је као да су, ипак, нашле своју срећу и место на овом свету које могу назвати дом. Порасле су, а чистач се удељао и добио разmere крупне акваријумске рибице. Али, то је био само опоравак пред коначан повратак кући. Напокон је формиран садашњи акваријум и у њему смештене рибице великог јуначког срца. Вратиле су се из избеглиштва и безбрижно пливају по 120 литара акваријумске воде. Од 20 рибица које су чиниле првобитно јато пре две године, две ипак нису дочекале повратак кући. У холу школе, где будно стражари оштар поглед Старине Новака, рибице као да је лично он надахнуо храброшћу

и истрајношћу да се из невероватног избеглиштва поново врате кући, у никада већи и никада лепши акваријум. Ако! Заслужиле су.

ТАЈНА СКАМИЈЕ У ХОЛУ ШКОЛЕ

У холу ОШ "Старина Новак", који је потпуно реконструисан и претворен у изложбени простор Музеја школе, изложена је скамија која је направљена по нареџбини школе а као верна реплика скамија које се чувају у Педагошком музеју у Београду. Скамија је школска клупа намењена ћацима. Чине је део за седење и део за писање. Од пуног је дрвета и седиште се не може приближити столу. Испод плоче за писање постоји преграда где се остављају школска торба и књиге. На горњој страни плоче за писање издубљен је плитак канал за оловке и удубљење за флашицу са мастилом јер је плоча фиксирана под благим нагибом па би се без ових жљебова оловке и флашица котрљале и падале са плоче. Скамија у холу школе не служи само као музејски експонат. Она је у живој употреби јер је користе дежурни који су распоређени у холу школе. Скамија Музеја школе "Старина Новак", **можда нисте знали**, најмлађа је скамија на свету и бар по томе је оригинална и уникатна.

ТАЈНИ СПОНЗОР И КАКО ГА ПРЕПОЗНАТИ

Прва од шест књига библиотеке „Новакова руковет“ под називом „*Старина Новак историјска личност и епски јунак*“ наставника историје Милоша Пекића, објављена је као **НОВАК ДОДАТАК** у **НОВАКУ** број 9. Иако је САНУ 1988. објавила зборник научних радова о Старини Новаку, Пекићева књига је, ипак и не баш на част свеколикој српској култури, тек прва права књига која се на научно-популаран начин бави ликом Старине Новак. Остаће уписано да је прву књигу о Старини Новаку објавила наша школа а написао је наш наставник историје. Зато не треба да чуди што је постала заштитни знак ОШ „Старина Новак“. Али, њено објављивање је само део изненађења које је изазвано. Свима је у очи упала изузетно богата опрема књиге у пуном колору на масном кунздрук папиру, тврдих корица. Нема сумње да се на опремању књиге није жалило. И, наравно, наслућује се тајна у неизбежном питању:

Како су обезбеђена средства да се објави тако богато опремљена књига?

Ову тајну зна само неколицина из ужег круга запослених школе који су радили на припреми издавања књиге јер су се потрудили да испуне изричitu жељу спонзора књиге да се за његово име не сазна у јавности. Ктитор књиге је један од родитеља наших ћака и изричito је захтевао да се његово име не помиње у јавности вероватно због племените жеље да сва заслуга за грандиозан подухват издавања књиге припадне школи. Школа је на томе захвална али део заслуге припада и нашем спонзору који је, знаю он то или не, заједно са школом ушао у историју. Због тога се уредник библиотеке „Новакова

руковет“ досетио, а сарадници прихватили како да се жеља спонзора о анонимности доследно испуни, а да се ипак осигура да доброчинство нашег спонзора не падне у заборав како то код Срба обично бива. Замисао је била да се створи довољно јасан траг којим би се омогућило откривање идентитета спонзора али не било кад већ онда када то он сам одлучи чиме би, заправо, била избегнута свака врста преваре. Решење се наметнуло само по себи. На страни 12 у спонзорисаној књизи налази се репродукција уметничке слике „Старина Новак“ нашег наставника Синише Зековића, која се као велика драгоценост чува у *Музеју школе*. Оригинал ове слике је искоришћен да се уради њена верна репродукција на платну као једина репродукција на платну ове слике која је икада урађена. Репродукција је на свечан начин уручена као поклон школе спонзору књиге на чему је био искрено захвалан. На тај начин школа се потрудила не само да на симболичан начин изрази захвалност свом добротвору него и да, **можда нисте знали**, остави траг о његовом идентитету. Сви који сазнају ко је власник једине репродукције на платну уметничке слике „Старина Новак“ открили су чијом заслугом је Пекићева књига овако луксузно опремљена. Радознали и знатижељни, изволите у потрагу!

ГДЕ НЕСТАДЕ ШЕШИР ПРОФЕСОРА КОСТЕ ВУЈИЋА?

Коме књижевна и ТВ прича о чувеном професору Кости Вујићу није изазвала симпатије и уздахе због помисли колико ђачки живот може бити леп? А онда се спотакнемо о супрову стварност да школа живи нова опредељења, да ђаци при случајном сусрету са наставницом не поздрављају са :“Љубим руке, госпођице наставнице!” уз обавезан дубоки наклон, да је дошло време у коме уместо дружина трезвени младежи и кружока револуционарно настројених ђака имамо ђачке парламенте законом прописане и навијачке групе друштвено толерисане. Данас школа има нове намете у такмичарском и елитистичком духу који ђаке терају да се освајају поени, праве ранг листе, ђачка постигнућа мере и изражавају мртвим словима и бројкама на папиру, стварајући грозничаву јурњаву за највишим оценама, дипломама, што бољим пласманом. То и не би било ништа страшно, само по себи, да се, као никада пре, ђаци нису нашли у ситуацији да једни другима буду супарници и конкуренција. А то чини да стара позната сласт ђачког доба падне у други план или се чак потпуно изгуби. У савременој школској јурњави би се и сам професор Коста Вујић погубио (можда би просветној инспекцији стигла пријава против њега што ђаке тера да му донесу шешир или учествују у селидби). Зато се ОШ“Старина Новак” у духу бунтовништва Старине Новака потрудила да бар мало поправи ствар. Увела је једину ђачку награду која не зависи само од поена, престижа, штребања и бубања већ од општег утиска који ђак остави у

школи. Наша школа је, ***можда нисте знали***, једина школа у Србији (а и шире) која додељује ***Плакету савесног ћака***. Ова награда, коју додељује директор школе, има за циљ да подсети на све врлине ћака, мисли се на оне добронамерне, које га чине оригиналним, али и да подсети на начело да је ћак савестан не само ако постиже номинално врхунске резултате него, пре свега, ако је дао све од себе. Верујемо да би професор Коста Вујић са одобравањем гледао на ћачку награду која пркоси пуком награђивању штребања и бубања.

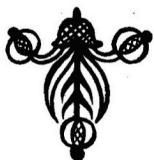
МАЛО ПИЈЕТЕТА ЗА СКЕЛЕТ У ШКОЛИ

Можда нисте знали, наша школа чува несвакидашњег станара – прави правцати људски скелет. Није од пластике нити од било ког вештачког материјала већ од правих људских костију. Поседује скоро све зубе у лобањи, а на грудној кости видљиви су трагови некакве материје која подсећа на суво месо. Баш то је пало на памет директору школе када се, приликом редовне посете часу биологије, нашао очи у очи (тачније: очи у празне очне дупље) са скелетом. У трену је схватио да стоји пред правим човеком, несахрањеним када је било време и непослатим на онај свет како доликује, који је

некада имао своју животну причу, мајка га је звала по имену, дружио се са пријатељима, патио због љубавних јада, можда ишао на море, сакупљао поштанске марке или писао песме.

Шта је директор још могао да помисли?

Помислио је да можда није први коме су се ове мисли заројиле у глави и да је у десетинама прохујалих генерација ђака бар неко осетио исти пијетет према школском скелету. Из кабинета биологије скелет је уклоњен а у кабинет је инсталirана интерактивна паметна табла да ћаци, ако је потребно, могу са интернета преузети све о људском скелету. А шта је директор школе угледао у шупљинама очних дупљи укочене лобање остаће заувек тајна.

МИСТИЧНА ПРИЧА О ШКОЛСКОЈ ШКОРПИЈИ И СВЕТОМ ДИМИТРИЈУ

Није упитању метафора, виц или било који облик илузије. Ради се о правој правцатој живој шкорпији која је у подруму школе ухваћена на лепак за мишеве. Још 2011. домар Станиша приметио је мишеве у школском подуму који је након измештања котларнице и увођења централног грејања изгледао сабласно. Решио је да их похвати лепком за мишеве.

Лепљива супстанца, која и мирисом привлачи мале глодаре, сипа се на обичан комад картона и стави на стазу мишева. Они дођу, залепе се и судбина им је запечаћена. Али, домар се силно изненадио када је на лепку уместо миша затекао леп примерак, **можда нисте знали**, одрасле шкорпије. Када ју је затекао, била је чврсто залепљена али је још померала неколико ногу и отварала злокобна кљешта. Касније их је откривено још неколико и вест је стигла до директора. Није утврђено када су и како стигле у школу али се сазнало да таквих шкорпија има по Дорђолу па и читавој Србији и да њихов убод није опасан. Убод пчеле је опаснији од убода ове врсте шкорпије, која је упадљиво мања али обликом идентична чувеној пустињској шкорпији и зато може изазвати панику. За сваки случај, иако шкорпије нису затечене нигде сем у подруму који и није у употреби, извршен је опсежан третман против инсеката (ДДД) и шкорпије су нестале.

А шта је било са првом ухваћеном шкорпијом?

Као заиста леп примерак своје врсте дуго је залепљена на картону стајала у канцеларији директора и то, гле чуда, на комоди изнад које је стајала икона Светог Димитрија, крсне славе директора школе. Икону је директору поклонила вероучитељица Мирјана објаснивши да се заточеном Светом Димитрију у солунском казамату ђаво појавио да га искушава у облику шкорпије али да ју је Свети Димитрије згазио и згњечио отеравши тако ђавола од себе. И сада је ухваћена шкорпија стајала под иконом Светог Димитрија у канцеларији директора школе. Да ли због сведочанства о подвигу Светог Димитрија или као успомена на необичног станара у школи, тек, на истом картону на коме се залепила шкорпија направљен је аранжман

од каменчића и песка око шкорпије и све заједно стављено под стакло у дубоки рам - за све сумљичаве али и знатижељне да је било баш како пише у овој необичној причи о школској шкорпији.

ВИДОВИТИ НАСТАВНИК И ЊЕГОВА УЧЕНИЦА

Задња корица нашег листа број 10 осванила је у децембру 2017. са стрипом који је, на начин својствен само стрипу, приказао у главној улози споменик Старини Новаку који краси центар румунског града Клужа. Из овог јединог споменика Старини Новаку на свету, изродио се, како стоји у стрипу, мистериозни дух који долеће у Србију, у Београд, у ОШ "Старина Новак". Ту, у прелепом холу школе, једином школском холу који је истовремено изложбени простор једног Музеја, долази до, каже стрип, необичног сусрета монументалног румунског бронзаног споменика и нашег скромног српског гипсаног попрса. Сусрет је директан – очи у очи! На жалост нестрпљивих читалаца *НОВАК-а* број 10, стрип се прекида баш у овом најзанимљивијем тренутку најављујући наставак и разрешење тек у следећем броју. Наравно, подразумева се да само аутори

стрипа знају шта ће се десити у наставку. Али, показаће се на чудотворан начин да ни аутори овог узбудљивог стрипа, наставник ликовног Иван Величковић и његова ученица Маша Марковић, нису никако могли да знају шта ће се у наставку стрипа заиста десити као разрешење необичног сусрета којим се завршио први део стрипа. Заправо, ни криви ни дужни и потпуно несвесно, видовито су најавили рађање првог српског споменика Старини Новаку, у Србији, у Београду, на Старој Палилули. Нико, сем Бога, није могао ни наслутити да ће следећи број *НОВАК-а*, изаћи тачно на дан промоције српског споменика Старини Новаку и да ће то бити баш следећи 11. Број *НОВАК-а*. Зато је задивљујуће да наставак стрипа као разрешење приказује да је дух Старине Новака, који је почивао у румунском споменику у Клужу, коначно нашао спокој у споменику у својој отаџбини, у Србији. Стрип се усхићено окончава цртежом споменика Старини Новаку на Старој Палилули који је рад академског вајара професора Здравка Јоксимовића, а који аутори стрипа никако нису могли да виде када су цртали први део стрипа али су га, ето, видовито предсказали. Израду идејног решења споменика Старини Новаку, **можда нисте знали**, наручила је и финансирала сопственим средствима ОШ“Старина Новак”, а академски вајар Здравко Јоксимовић, професор на Факултету ликовних уметности, успео је, упркос обавеза на довршавању споменика познатом глумцу Карлу Малдену, да изваја идејно решење споменика Старини Новаку и лично га у наруџбу донесе у ОШ“Старина Новак”.

КО ЈЕ НАСЛИКАО НАОМИЉЕНИЈИ ЦРТЕЖ СТАРИНЕ НОВАКА?

Поводом планирања обележавања сто година школе приступило се изради интерног школског акта којим је предвиђено да се, поред химне и заставе школе, установи коначан изглед грба школе. Већ на самом почетку овог важног посла, није било дилеме да основни мотив грба школе треба да буде цртеж Старине Новака који га приказује из профила. Овај цртеж је толико познат свима у школи да је своје место добио на меморандуму школе, уденуо се у лого листа НОВАК, радија НОВАК, ТВ НОВАК. Све што објављује школа, публикације, књиге, зборнике, флајере, постере – није могло да се појави без њега на ударном, највидљивијем месту. Он се налази, великог формата, у холу школе, одштампан на сликарском платну, а одштампан је и на великом транспаренту од цираде која са исписаним именом школе досеже импресивну дужину од десетак метара и носи се на све акције и манифестације ван школе и на отвореном.

Омиљеног цртежа има на свим документима и интерним актима школе. Чак је, по поруџбини директора школе, одштампан на белим шољицама са таџном за кафу и белим витким шољама за чај које користе наставници у паузама и гости у посетама. Краси хемијске оловке, USB меморије, роковнике и беџеве, чак и неколико кварцних зидних часовника по учионицама које је направио домар Саша. Сви га доживљавају као род рођени и никоме не пада на памет да се

бави питањем чији је. Чак ни цртеж Старине Новака који је давне 1893. године осликао чувени Урош Предић, не ужива толику популарност и обожавање. Али, док се за мање познат цртеж светски славног Уроша Предића зна аутор, дотле за познатији цртеж ипак лебди загонетно питање – ко је осликао омиљени цртеж?

У трагању за одговором на ово питање кренуло се, попут археолога, у супротном смеру времену, назад у прошлост школе. Најстарији поуздан доказ о постојању овог цртежа, **можда нисте знали**, пронађен је на корицама монографије наше школе, штампане 1972. године поводом обележавања 50 година постојања ОШ "Старина Новак". На плавим корицама ове изузетне књиге налази се свима добро познат цртеж Старине Новак. Дакле, цртеж за чијим аутором трагамо, сасвим сигурно је постојао 1972. године, када је школа имала 50 година, а то значи да је овај цртеж већи део живота школе њен заштитни знак.

Прегледане су све фотографије, датиране пре 1972. године, а посебно оне које су објављене у самој монографији, али ни на једној није пронађен омиљени цртеж. То је зачело претпоставку да је цртеж настао у склопу обележавања пола века школе, а да се трагови тајне ко је нацртао профил Старине Новака крију у самој монографији. Зато је пажња у новом ишчитавању монографије из 1972. године усредсређена на оне делове које нестрпљиви читаоци обично прескачу – на импресум. Тамо, скоро као светионик, стоје имена аутора монографије, али и ко је коју врсту послла обавио. У овом попису импресума наводи се

и најважнији детаљ за нашу потрагу: уметничка, техничка и графичка опрема: Милорад Пешић, академски сликар.

У обиљу одлично систематизованих података монографије, објашњава се и да је Милорад Пешић, академски сликар, био наставник ликовног у ОШ“Старина Новак”, да је веома успешно водио ликовну секцију школе и од 1969. године успоставио сарадњу са Музејем примењене уметности. За успешну сарадњу, активности, учешће у свим манифестацијама које је организовао Музеј примењене уметности, Милорад Пешић је у име својих ћака организованих у ликовну секцију, награђен од Музеја примењене уметности плакетом и ручним сатом.

Иако није било велике наде, ипак су се нанизали знакови поред пута којим смо путовали у прошлост школе тражећи одговор на питање ко је аутор најомиљенијег цртежа Старине Новака. Да ли смо га заиста пронашли не можемо бити сасвим сигурни јер теоријски постоји могућност да су показатељи, који би открили нову истину, можда остали сакrivени и недоступни. Ипак, све оно што је сада, након сто година школе доступно за разматрање, указује да је рука академског сликара, наставника ликовног наше школе, Милорада Пешића, сачинила најомиљенији цртеж Старине Новака, заштитни знак столетне школе. Часно је да се то зна.

Поглавље друго

ВЕЗЕ СА БЕЛИМ СВЕТОМ

Када је заживела новостворена Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца, већ је био формиран култ Старине Новака на Старој Палипули и Хаџипоповцу. Овај самоизникили култ Старине Новака и данас се огледа у топонимима који су, на чудесан начин, сви сконцентрисани у малом делу великог Београда. Једина улица са називом Старине Новака, Месна заједница „Старина Новак“, ОШ“Старина Новак“, па чак и до 1964. године назив једног београдског трга „Старина Новак“ (раскрсница улица Цвијићеве и Старина Новак) – скупљени су у сасвим малом делу града, а да никде више у двомилионском Београду, балканском мегаполису, нема ни помена Старине Новака.

Постојање обожавања Старине Новака на Старој Палипули и Хаџипоповцу може се објаснити тежњом палипулских Срба да се одржи веза са јунаштвима Старине Новака, опеваним у мноштву сачуваних а још више заборављених народних песама, али и у јунаштву које је показао као непобедиви војсковођа у војсци Михаја Храброг, ердељског велможе. Заборављена чињеница да се Хаџипоповац некада звао Банатско село, ставља у везу овај назив са тежњама Срба да се повежу са ратном славом, стеченом у румунском делу Баната, Старине Новака који је надвисио национални ниво и постао међународни јунак. Дакле, срж разлога да се нашој школи пре сто година надене садашњи назив утемељен је у суптилним историјским слојевима који су Старину Новака приказали не само као свесрпског борца за слободу, који је са Турцима непобеђен ратовао и по Тимочкој крајини и по Романији, већ и као најмоћнијег балканског генерала способног да Турке победи свуда и на

сваком месту. Преко Старине Новака обесправљени Срби су у најмрачнијем периоду свог постојања ипак били заступљени на међународној историјској сцени.

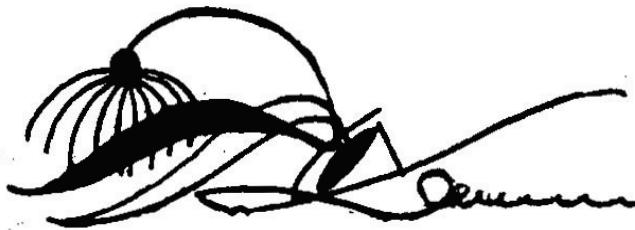
Растом Београда Хаџипоповац и Стара Палилула претопили су се од периферије у центар главног града и школа „Старина Новак“ постаје установа у центру растућег града. Истовремено се, након Другог светског рата, узгајају марксистичке тековине и систем заштите од великосрпске хегемоније због чега се Старини Новаку не придаје дужна пажња али се истовремено отварају друге могућности међународне сарадње и сарадње са најзначајнијим јавним личностима. Наша школа се деценијима ангажовала у манифестацији „Радост Европе“ и створила многе везе са скоро свим земљама Европе. Са сарајевском школом „Миљенко Цвитковић“, која је преименована у „Муса Ђазим Ђамић“, побратимила се и одржавала тесне везе међусобном разменом ђака и наставника до распада СФР Југославије. Угошћавала је најзначајније књижевнике, Иву Андрића, Десанку Максимовић, Бранка Ђорђића, Светлану Велмар Јанковић, Рашу Попову, Слободана Станишића...

Од времена враћања Србије себи и поновног осамостаљивања, али овога пута не од Османског царства већ од неког другог, значај Старине Новака за српску културну баштину се актуелизује у нашој школи. Остварује се сарадња са румунском школом у Клужу организовањем редовних одлазка у Клуж и полагања венца на једини споменик Старини Новаку на свету. Покреће се иницијатива за подизање споменика Старини Новаку и у Србији, на Хаџипоповцу, и у склопу тога се од проф. др Здравка Јоксимовића наручује израда идејног пројекта споменика. Међународна сарадња се развија и кроз двојезичну наставу стварањем трајне сарадње са холандском школом са којом се два пута годишње реализују размене ђака. Успоставља се сарадња са српском гимназијом у

Темишвару, а интезивно се ради и на успостављању сарадње са једном лужичкосрпском школом у Немачкој.

Данас је нашој школи олакшано да сарађује са белим светом због позиције школе у центру града. Срећом, показало се могућим гајити култ Старине Новака који нам је остао од предака који су пре више века живели на Старој Палилули, али и развијати богату међународну сарадњу са многим европским земљама. Јер, да би наши ђаци истински волели и поштовали Србију треба им стварати прилике да се упознају и са белим светом.

ЈЕДИНА БИСТА СТАРИНЕ НОВАК У СРБИЈИ

Старина Новак је најзначајнија историјска личност Срба шеснаестог века, периода који је за Србе један од најмрачнијих и најтрагичнијих. Овај јунак је својим јунаштвима и даром за војевање грејао срца српског и других поробљених народа Балкана и за очекивати је да су му споменици посејани на могим местима Балкана. Румуни су му подигли споменик у граду Клужу, а Срби – ниједан! Ипак, ову српску незахвалност и срамоту према славном и заслужном претку донекле ублажава ОШ Старина Новак, једина школа овог имена на свету (у Румунији чак постоји једно село које се зове Баба Новак по нашем јунаку). У холу ОШ Старина Новак налази се, **можда нисте знали**, једино спомен обележје Старини Новаку у Србији – монументална биста на најлепшем месту у школи. Дуго се није ништа знало о уметнику који је извајао овај импресивни лик Старине Новака, али је тајна ипак почела да се открива у децембру 2016. када се, поводом отварања изложбе академског сликара Миленка Михајловића у Галерији музеја школе, окупила поред осталих посетиоца и група уметника. Наравно, биста Старине Новака им је привукла пажњу и изазвала

распитивања о њеном творцу. Нико није знао ништа конкретно да каже све док један вајар није помно осмотрио бисту са свих страна и открио на сакривеном неприступачном месту, ништа мање, него потпис аутора и годину вајања: **Ј ГОСТОВИЋ 65.** Решење тајне стајало је пред свима деценијама. Ипак, данас Ј ГОСТОВИЋ је само име и почетна тачка за даља откривања.

ПОСЛЕДЊЕ СЦЕНСКО ОБРАЂАЊЕ СВЕТЛАНЕ ВЕЛМАР ЈАНКОВИЋ

Упркос дубокој старости, а још више упркос видно отежаном кретању, великан српске књижевности Светлана Велмар Јанковић одазвала се, пре пет година, позиву ОШ *Старина Новак* да увелича прославу великог јубилеја школе - 90 година постојања. Са младалачким еланом, књижевница поодмаклих година, прихватила се озбиљног посла да изабере најбољи литерарни рад међу радовима наших ћака на конкурсу поводом јубилеја школе. Проглашењу победника предходило је књижевно вече у среду 25.04.2012. у библиотеци ОШ *Старина Новак*, са почетком у 19 часова. Позната књижевница је говорила о својој *КЊИЗИ ЗА МАРКА* која је била основа за

књижевне радове по расписаном *Књижевном конкурсу ОШ Старица Новак*. Светлана Велмар Јанковић је одговарала на сијасет дечијих питања и није се могло одредити ко је више уживао, она или ђаци широко отворених очију. На свечаној академи прославе јубилеја школе 31.05.2012. Светлана Велмар Јанковић је смогла горштачку снагу да се, иако тешко покретна чак и уз помоћ штапа, попне на бину велике сцене *Браћа Стаменковић* како би победници на литерарном конкурсу школе, уручила као награду, своју књигу *Капија Балкана*. У свом обраћању, видно емотивно дирнути, признала је да осећа велико узбуђење не само због школске прославе већ и због тога што је на позив управе школе у прилици да дели осећање заједништву са нама, а што је како је истакла, веома важно и веома битно и за њу као писца али и за све нас. Уручујући победници конкурса своју књигу изјавила је:

Морам да ти кажем да ми је посебна част што моја књига Капија Балкана иде у твоје руке. Историја школе је нешто што се не бележи само у историјама школства него и у умовима људи, и, најважније, у дечијим сећањима осећањима и памћењима. То је оно што даје богатство нашим животима који су врло тешки, нарочито последњих десет година. Оно што човек носи је светлост ума и духа а то добија и у оваквим прославама. Хвала вам што сте ми пружили прилику да дођем и будем са вами.

Био је то, **можда нисте знали**, последњи сценски наступ славне српске књижевнице Светлане Велмар Јанковић. У јавности се више никада није појавила пред толико великим скупом. Преминула је 9.априла 2014.

ГДЕ ЈЕ ЂЕНКА ЧУО ЗА ТОН ФИЛМ?

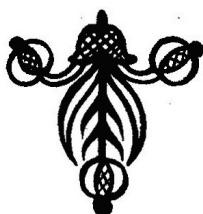
Лист „Новак“ је у више наврата, хвалишући се, писао да је ОШ“Старина Новак“ пре Другог светског рата имала сопствени кинопројектор и да су се у ОШ“Старина Новак“ одржавале филмске пројекције за ондашње београђане са Палилуле. У том предратном периоду, нашу школу похађао је, **можда нисте знали**, чувени српски глумац Бора Тодоровић чије је највеће глумачко остварење било тумачење легендарног лика у филму „Маратонци трче почасни круг“, популарног власника биоскопа – Ђенке. Не знамо да ли је маестрални тумач лика Ђенке, Бора Тодоровић, своју прву филмску пројекцију доживео са предратног кинопројектора наше школе, али је готово сигурно да је будући величанствени Ђенка као дете гледао филмске пројекције са конопројектора ОШ“Старина Новак“. Коинциденција да је Ђенка ишао у нашу школу, а да је баш наша школа у то време једина у Београду имала кинопројектор остаје неспорна занимљивост за сва времена. У данашње време, када наша школа једина у Србији има ћачки радио и комплетну наставу од петог разреда изводи интерактивним паметним таблама, неке будуће Ђенке имају све услове да у нашој школи доживе истинско израстање и зрење ка пуним правим величинама. Попут легендарног Боре Тодоровића.

САВЕТОВАЊА ПРОСВЕТНИХ РАДНИКА

Нагомилано искуство у најразличитијим наставним и ваннаставним активностима наше школе које су изузетно успешно реализоване последњих година, наметнуло је потребу да се то искуство на организован и систематичан начин сачува и представи просветарској јавности. Решење за уобличење ове потребе нађено је у конституисању *Саветовања просветних радника Србије* – стручни скуп замишљен као оригинална мешавина конференције и тајм билдинга. Установљено је годишње вишедневно *Саветовање просветних радника* али и једнодневна *Припремна саветовања* која се реализују непосредно пред почетак првог и другог полуодишта. На саветовањима су приказани у виду предавања изузетни стручни радови у вези са свим просветарским актуелним питањима. Радови су сабирани у *Зборнике радова* и публиковани као НОВАК ДОДАТАК, са чиме су читаоци НОВАКА свакако упознати. Укупно три годишња саветовања (Ивањица, Тара, Соко Бања) и шест припремних саветовања постигли су толики успех да је број учесника непрестано растао а појавили су се и гости из других школа. Неке школе су чак, **можда нисте знали**, по узору на наше саветовање, организовале свој вид саветовања. Као посебно признање *Саветовању просветних радника* треба поменути оснивање Центра за тручно усавршавање Старина Новак који је, као орган наше школе, на недавном конкурсу Завода за унапређење образовања и васпитања добио одобрење за чак три програма стручног усавршавања наставника који ће бити уврштени у званични

Каталог семинара за стручно усавршавање наставника Србије за следеће три школске године.

ИМАМО ЛИ ПОБРАТИМА

У традицији ОШ“Старина Новак“ је да сарађује на разним пољима са другим установама и другим школама. У новије доба, та сарадња добила је велику афирмацију и на међународном плану. Међу ћацима популарна је „Недеља размене“ која је резултат партнерства са холандском школом *Sint-Jan'College* из Хунзбрука. Са Румунијом реализује се сарадња преко, чак, две школе: из Блажа *Liceul tehnologic "Timoteu Cipariu"*, и из Клужа *Liceul tehnologic special pentru dificilenti de auy Cluj-Napoca*.

У великој Југославији, наша школа се, **можда нисте знали**, побратимила са основном школом у Сарајеву која се тада звала ОШ“Миљенко Цвитковић“, а данас се зове ОШ“Муса Ђазим Ђатић“. О овим данима сарадње наше и поменуте сарајевске школе говори се у *Монографији Основне школе „Муса Ђазим Ђатић“*, ауторке Индире Буљубашић, у којој стоји да је у априлу 1967. године, школски хор школе “Миљенко Цвитковић“ дошао у посету школи “Старина Новак“, а у септембру исте

године, у посету школи "Миљенко Цвитковић" дошли су ђаци наше школе. Сарадња школа настављена је школске 1969/70. године када су у госте сарајевској школи дошли представници ученика и наставника ОШ"Старина Новак". Сарадња је крунисана 16.05.1980. братимљењем сарајевске и београдске школе. Том приликом, а поводом дана наше школе, група од 34 ученика и 20 наставника долази из Сарајева, из ОШ"Миљенко Цвитковић", у Београд и потписује се „Повеља о сарадњи“ две школе. Данас, ова Повеља се са пијететом чува у Музеју школе, јер – побратим је побратим! А наши преци јасно су нам оставили то у аманет, што је у „НОВАКУ“ број 11 и објављено у рубрици „Неодумице просветарске“ као факсимил једне стране „Земљописа Краљевине Црне Горе“. На крају факсимила ове стране уџбеника за ученике трећег разреда основнијих школа, стоје речи аманета нама: *Треба да је брат мио, које вјере био, јер тешко брату без брата.*

ПАРАСТОС У БЕОГРАДУ ВЕНАЦ И КАНДИЛА У КЛУЖУ

Наша школа даје све од себе да оживи сећање на Старину Новака. И не само да јој то добро иде него се испостављају догађаји који изненаде све у школи иако нема никога ко

помније прати живот и дело Старине Новака. После исувише дугог периода, вероватно и векова, Срби су се сетили да одрже помен Старини Новаку 2019. године. Парастос је на дан страдања 5. фебруара, у цркви Светог Марка на Ташмајдану, служио отац Милош, парох цркве. Помену су присуствовали скоро сви наставници и један број ђака наше школе са родитељима. Таман када нас је понос што смо смогли снаге да организујемо паастос Старини Новаку, загрејао и преплавио, искочило је изненађујуће сазнање. Извесни Петер Эрдэйи, како се потписао у својој мејл поруци коју је упутио на адресу директора школе Владе Вучинића, послao је фотографију споменика Старине Новака у Клужу. Изненађење самим пријемом фотографије подразумева се само по себи, али је право изненађење уследило тек када је фотографија помно загледана. На њој се јасно видело да венац, који је наша група наставника и ђака положила приликом посете Клужу у децембру 2018, још стоји нетакнут! Још изненађујуће, у наш венац било је уденуто свеже цвеће, а испред венца стајала су на степенику постамента споменика три упаљена канџила! Призор је као петарду активирао силна питања. Како је могуће да венац који смо положили пре више од два месеца још стоји нетакнут, чак закићен свежим цвећем? Ко је положио цвеће и упалио три канџила? Ког дана се то десило? Када се вихор од експлозије питања мало смирио, и када су наставници разменили различите предпоставке, нагађања и проверили у пропретију датум снимања фотографије, наметнуо се закључак: док је у београдској цркви Светог Марка служено опело Старини Новаку, дотле је у Клужу, на месту његовог страдања 5. фебруара, неко полагао цвеће и палио канџила. Каквог ли

величанственог начина да нас Старина Новак сабере и сједини! И нас у Београди, и наше пријатеље у Клужу. Било је то, **можда нисте знали**, први пут да смо на волшебан начин осетили обраћање Старине Новака. Можда је фотографију он и послao?!

КАКО ЈЕ ДЕО СРЦА СЛОВАЧКОГ ДЕЧАКА ПОСТАО ДЕО НАШЕ ШКОЛЕ

Уочи стогодишњице постојања наше школе, „Дечији културни центар Београда“ одлучио је да пола века „Радости Европе“ обележи осликовањем великог мурала на чеоном зиду фискултурне сале наше школе. За осликовање је одабран цртеж који је победио на међународном ликовном конкурсу, а који приказује пливача у акцији, рад дечака из Словаче, Самјуела Стреле. Подигнуте су скеле, размилео се прибор за сликање, кантице са бојама, четке, папири. Узбуђени сликари пентрали су се по скели и на само њима знан начин уклапали боје и линије у све јасније обрисе пливача. Догађај није прошао незапажено. Сем зујања порука на друштвеним групама наших ћака, **можда нисте знали**, појавиле су се телевизијске екипе код зида где се осликавао мурал, дневна штампа је извештавала о рађању мурала, национална телевизија је у ударној информативној емисији „Дневник 2“ емитовала репортажу о

муралу, директор школе је гостовао у јутарњим програмима разних телевизија. Све је почело да личи на праву правцату кампању. Околна деца и овдашњи ћаци, напослетку, пливача на муралу прозваше - Ташмајданко.

А онда је, у петак 4. октобра 2019, након свих узбудљивих догађаја осликовања и промоције мурала, у посету ОШ "Старина Новак" дошао лично творац пливача најпознатијег школског мурала у граду. Седмогодишњи дечак, по имену Самјуел Стрела, златно плаве косе, округлих раширених очију, са дивљењем и узбуђењем је дуго посматрао свој цртеж гигантских размера. Свидео му се призор са којим се сударио. Да ли због тога што је овде у далекој Србији на тако леп начин осетио своју Словачку, или зато што га је изненадило што један обичан дечији цртеж може доживети толико уважавање, тек, није крио да му се мурал изузетно допада. Иако уморан од дугог пута из Словаче, смогао је снаге и да позира за фотографисање испред свог цртежа.

ПОКЛОНИ ШКОЛИ

Школа је место јаких емоција. Оне су корен ћачких успомена по чијим гранама се, уплетене и недокучиве крошње, веремо читавог живота. Због тога није необично што многи свршени ћаци осећају нагонску потребу да узврате школи, ако не својој онда школи своје деце. А ако су, не само деца него и

родитељи, а понекада чак бабе и деде, такође похађали исту школу, какав је случај са нашом школом – постаје јасно зашто се у нашој школи може наћи много најразличитијих поклона које је школа добила од мноштва дародаваца. Овде се не мисли на донације и спонзорства, у којима наша школа обилује због широке руке родитеља својих ћака. Предмет ове приче су само поклони у правом смислу те речи, даривани од срца и за најтоплије сећање.

Нису само бивши, садашњи ћаци и њихови родитељи обасипали школу поклонима. Дародавци су били друге школе и установе, познати и непознати појединци. Поклони су пристизали са разних страна. Једна учитељица је школи поклонила гусле са ликом Старине Новака, друга пар опанака старијих од века које је носио неки њен предак, док је вероучитељица поклонила неколико вредних освештаних икона из наших познатих манастира. Једна бака, која давне 1939. године, беше трећак наше школе, поклонила је своју сопствену „Писанку“ из те године, а друга бака поклони дрвени радио апарат из периода између два светска рата који одлично ради и изгледа као да је прошле године купљен у продавници технике, док је деда наше ученице другог разреда, сликар, поклонио школи уље на платну са ликом Вука Стефановића Караџића.

Ни пријатељске установе нису биле мање издашне са поклонима. У канцеларији директора школе спокојно откуцава керамички зидни сат који су, приликом једне од многих посета, поклонили професори и ћаци холандске школе Sint-Jan из Хунзброка. Из Румуније чак три школе, из Клужа, Блажа и

Темишвара, остављале су за успомену и трајно пријатељство, своје поклоне. А од „Дечијег културног центра“ постоји читава уметничка збирка гипсаних скулптура које су у дугом низу година поклањане нашој школи.

Школи су поклањане књиге, уметничке слике, фигуре. Пријатељи из Аустралије поклонили су прави правцати шарени дрвени бумеранг, а Кинескиње, што нам подучавају ђаке кинески, поклониле су богат сет кинеских штапића за јело. Од необичних поклона вредно је помена и мноштво саксијског цвећа, понекада величине омањег дрвећа, али и мањег које је најчешће завршавало у Новаковој баштици.

Није ни школа остала дужна. Потрудила се да приушти поклоне какви се, сем у школи, никаде не могу пронаћи. Пример таквог поклона је НОВАК који управо читате јер га школа објављује да би све примерке тиража, **можда нисте знали**, поклонила!

ХОЛАНДСКО СРПСКЕ ВЕЗЕ ПРКОСЕ КОРОНИ

Плодна сарадња наше школе са холандском школом Sint-Janscollege посејала је много више семена дуж стаза нашег путешествија него што се ико надао. Шест година за редом, пре појаве короне, траје успешна међународна сарадња у оквиру двојезичне наставе чији врхунац у току школске године представљају две „Недеље размене“, једне у Србији, а једне у Холандији. Са циљем што животније примене енглеског језика између холандских и српских ћака, спроведено је мноштво активности по Холандији и Србији које су, **можда нисте знали**, изњедриле бројна пријатељства међу ћацима али и изградила здраво међусобно поверење наставника обе школе. У школској 2019/20. години, најпре је реализована „Недеља размене“ јесењим доласком Холанђана у Србију, а када је требало, на пролеће, да наши ћаци отпутују у Холандију – испречила се корона! Већ су и авионске карте биле обезбеђене, неки су куповали нове кофере, а у Холандији се све припремало за дочек Српчади како је то чињено предходних пет година. Разочарање се није могло сакрити а осећај немоћи да се ишта поправи или одложи, само је погоршавало расположење. Али, у општој трци да се набаве заштитне маске, оперу руке, дезинфikuју предмети и одржи препоручена удаљеност од других лица, из Холандије стиже неочекивани глас, тачно у недељи када је требало да наши ћаци бораве у Холандији. Српска породица која живи у Холандији обратила се школи мејл поруком у којој је наведено да се највероватније на јесен враћају у Београд и да би њихова кћер желела да упише баш

ОШ“Старина Новак”, односно, да настави похађање основне школе.

Директор школе је хитро одговорио на овако неочекивану поруку објашњавајући све формалности процедуре у вези са уписом новог ћака који се враћа из туђине. Али, није одолео да искористи прилику да заинтересоване родитеље обавести о сарадњи са Холандијом, осмеливши се да, чак, изнесе да је необичним преплитањем догађаја баш у недељи у којој се јављају требало да наши ћаци буду у Холандији, одакле се управо јављају. Мислио је да ће необична подударност, да се у тој недељи појави глас из Холандије, изненадити српску породицу која се јавила.

Брзо је уследила реакција из Холандије као да је заиста постигнут ефекат изненађења. Ипак, у новом мејл допису стајало је да је наш будући ћак, након радозналог прегледа сајта ОШ“Старина Новак”, био одушевљен када је прочитao о тој сарадњи, да му се на лицу већ оцртавало да види себе како преко фејстајма зове из Старине Лимбург и Холанђанима се обраћа на чистом холандском, односно, дач језику. Стaјало је да наш будући ћак веома воли да Холанђанима шири видике причајући им приче о Србији, а да је нарочито фасциниран хајдуцима.

Низали су се узбуђујући наводи од српске породице у Холандији и стварао се утисак као да је наш будући ћак, на недокучиви начин, заправо, одувек био наш ћак, да га са нашом школом и отаџбином повезују истинске необјашњиве везе које животу дају виши смисао и сласт. Било је јасно да су наизглед случајна поклапања заправо суштинска. И таман када је изгледало да је изненађењима дошао крај, уследило је ново

изненађење. Отац нашег будућег ђака који треба да дође из Холандије, открио је да његов близак рођак живи поред школе, што не би изазвало велико изненађење да његово име није истоветно имену директора ОШ“Старина Новак”, оног истог директора коме су се из Холандије обратили са молбом да своје дете упишу у ОШ“Старина Новак” и који пише ове редове које читате. Оволико коинциденција није могла ни корона да зарази.

Поглавље треће

ИСТОРИЈСКЕ ЗАНИМЉИВОСТИ

Није необично што у стогодишњој школи, каква је наша, врви од историјских занимљивости. У току једног века, школа Старина Новак се, одржавајући корак са савременим токовима, променила до непрепознавања. У том времену, променила је велики број држава, преживела бомбардовања, окупацију, санкције, рат. Делила је судбину свога народа. Боловала када је и он патио и страдао. Гладовала када је и он оскуђевао. Напредовала када се и он уздижао и обнављао. Зато је историја наше школе важнија него што се то у први мах може наслутити. Њена судбина у минулих сто година нераскидива је са историјом краја у коме се налази. Некада је наша школа била једина значајна установа Старе Палилуле и Хаџипоповца али су се развојем Београда појавиле и друге установе.

Своје стогодишње искуство наша школа негује на посебан и оригиналан начин – радом МУЗЕЈА ОШ“СТАРИНА НОВАК“. Музеј је основан 2011. године са амбициозном намером да се бави проучавањем локалне историје краја око школе али и историјом школе, како сасвим уопштено тако и конкретно школе Старина Новак. У време пандемије короне, Музеј је добио и своју дигиталну форму, односно, отворила се могућност да ђаци представе артефакте које су у поседу њихових породица. Тако су настале богате збирке дигиталних фотографија блага породица наших ђака са основним текстуалним описима. Ипак, стара наставна средства која је школа сачувала иако их одавно не користи у настави, постала су материјални докази живота школе, артефакти вредни највеће пажње. Неки од ових предмета су теме прича

у овом поглављу. Приче у овом поглављу описују како је текло стављање у употребу нових наставних средстава која су стално набављана, какве реакције су ове новотарије изазивале у школи и која су то наставна средства набављана како би школа пратила савремена кретања и била у складу са нивоом друштвеног и националног развоја. Фундус Музеја школе редовно је коришћен за израду многих изложби у холу школе, и за те потребе хол школе претворен је у простор за излагање изложби најразноврснијих тема.

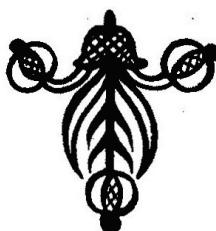
ШКОЛА СА ПРВИМ КИНОПРОЈЕКТОРОМ У БЕОГРАДУ

Многим данашњим основцима, велемајсторима на разним дигиталним уређајима, ипак није сасвим јасно шта је уопште – **кинопројектор**. Али, тридесетих година прошлог века кинопројектор је био чудо технике, а школа *Старина Новак* га је прва имала у Београду, пре свих других школа. Данас, на почетку друге деценије двадесетпрвог века, та се традиција наставља. ОШ *Старина Новак* поседује, **можда нисте знали**, чак 12 интерактивних паметних табли, данашње чудо технике као некада кинопројектори, за 26 одељења, и педесетак компјутера што је скоро два по одељењу.

ВАГА ИЗ ВРЕМЕНА КРАЉА ПЕТРА

Када је пре неколико година наставник хемије наше школе отишао у пензију, започело се са озбиљном обновом кабинета хемије. Том приликом у практикуму кабинета насиљно је отворено неколико запеклих плакара који нису откључавани деценијама. У једном је откривено право благо – *аналитичка вага у оригиналном орнарићу са мермерним постолјем*. Стала је оборена и угурана у кршу и лому плакара као бачена ствар. Али, била је цела и неоштећена. Нико за њу раније није знао да постоји, осим можда пензионисаног наставника хемије кога, додуше, нико никада није видео да ју је користио у настави. Када је постављена у правилан усправан положај, са ње обрисана прашина и пажљиво загледана са свих страна, откривена је, **можда нисте знали**, јасно уgravирана година производње – 1914. Потицала је из времена последњег краља на српском престолу, краља Петра. Данас се ова вага налази у ГАЛЕРИЈИ МУЗЕЈА ШКОЛЕ СТАРИНА НОВАК. С обзиром да је тек мало старија од школе, предпоставља се да је најстарији предмет из првог ивентара школе док је још била у својој првој згради у улици Старина Новак.

ИЗВИНИ СУНЂЕР БОБЕ КОКЦАЛОНЕ!

Кога још креда и сунђер не асоцирају на школу? И може ли се уопште замислiti школа која нема креду и сунђер? У школи *Старина Новак* може и то. Три године су већ минуле а у нашој школи се не користе креда и сунђер. Све зелене табле су послате у историју и сећање. Уместо њих су у свим кабинетима инсталиране интерактивне паметне табле, а у оним учионицама где још увек паметне табле нису стигле, монтиране су беле табле за писање маркерима. На тај начин, **можда нисте знали**, школа *Старина Новак* је постала прва школа у Србији (а и шире) која у настави не користи креду и сунђер, нити има иједну једину зелену таблу у употреби.

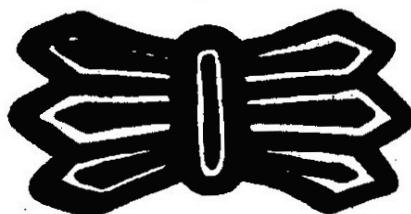
ПРВА НАЈАВА ЂАЧКОГ РАДИЈА И ЊЕНОГ МЛАЂЕГ РОЂАКА

Ђачки радио *НОВАК* почео је са радом 17.децембра 2015. године. Од тада до данас, непрекидно емитује програм који се састоји од сопствене продукције. Уредник нашег РАДИЈА *НОВАК* школски библиотекар Василије Савић, великим залагањем установио је мноштво ђачких емисија које се на РАДИО *НОВАКУ*

емитују недељно. Оригинално је уобличио информативни програм, образовни програм, забавни програм, укључивши у продукцију програма необично велики број ђака. Део школске библиотеке који је претворио у импровизовани студио, врви од ђака који припремају садржаје емисија или увежбавају читање вести у оквиру информативног програма.

Док први ђачки радио није прорадио и заживео, нико није могао ни да замисли садашњи рад *РАДИО НОВАКА*. Зато се идеја о формирању ђачког радија није формирала брзо већ је сазревала више година. Али, **можда нисте знали**, најаву да ће у нашој школи почети да ради ђачки радио први пут је изнео директор школе. Ову најаву директор је изнео у свом интервјуу који је објављен у *НОВАКА* број 3, маја 2013. на седмој страни листа. Било је то прво помињање данас успешно заживелог јединог ђачког радија у историји српске просвете, *РАДИЈА НОВАК*.

Овом приликом, немогуће је одолети жељи па не најавити отварање у нашој школи савременијег рођака нашег радија, почетак рада прве ђачке телевизије - ТВ *НОВАК*. Живи били па видели. Буквално.

ШКОЛСКЕ ГУСЛЕ

Најзаступљенији лик у српским народним песмама није, како многи претпостављају, чувени Марко Краљевић већ Старина Новак. Због тога не постоји гуслар који не поје о Старини Новаку. Наша школа, као једина школа на свету која носи назив овог српског јунака, смогла је снаге да обједини све народне песме о Старини Новаку у библиотеку „Новакова руковет“. Али, **можда нисте знали**, наша школа баштини можда једине гусле са ликом Старине Новака. Гусле је специјално за ОШ“Старина Новак“ израдио 2014. Љубинко Драгојловић, отац наше учитељице Иване Бојанић, иначе и сам гуслар али и мајстор за израду гусала на традиционалан начин. Тренутно, овај драгоценi поклон чува се у канцеларији директора школе, на најистакнутијем месту, испод урамљеног грба Републике Србије. Утицај школских гусала, ремек дела ручног дубореза у јаворовом дрвету, са затегнутом правом правцатом вучијом кожом, није изостао. Показао је то, на овогодишњој прослави ћачке славе Светог Саве, наш ћак Живота Милинковић који је гуслајући појао народну песму о Старини Новаку пред одушевљеном многоbroјном публиком састављеном од наставника, ћака, родитеља и гостију. Иако је своје сјајно певање извео на сопственим гуслама, сигурни смо да су школске гусле са ликом Старине Новака треперале својим струнама фреквенције највеће радости због знања да величанствено српско гусларско благо има ко да наследи.

ГОЛИШАВИ СТАРИНА НОВАК НА ХАЈДУЧКОМ САСТАНКУ

Када су Румуни подигли велелепни споменик Старини Новаку у Клужу, неке српске новине, као на пример, „Вечерње Новости“, пренеле су вест о овом догађају али се нико није усудио да покрене идеју подизања споменика и у Србији. Требало је да почне пети век од страдања српског јунака како би, на иницијативу наше школе, коначно сазрела свест о подизању споменика и у Србији. ОШ“Старина Новак“ је израду споменика наручила од академског вајара Здравка Јоксимовића и идејно решење, стојећа фигура од гипса, изложена је у Галерији Музеја школе. Али, ретки су они који су споменик Старине Новака видели у најранијој фази, када наш јунак на себи још није имао ништа сем стајаћег става, чак ни одећу. Први сусрет са спомеником десио се, игром случаја и без икакавог намештања, **можда нисте знали**, баш на дан хајдучког састанка - на Ђурђевдан. Да ли је ова коинциденција убедљив предзнак добrog предузећа, послата да осоколи предузетнике, остављамо читаоцима НОВАК-а да процењују. Тек, једно је неспорно: баш на овај дан, 6.маја, директор школе и наставник ликовног примњени су од стране професора Здравка Јоксимовића у његовом атељеу. Пред њима је стајао први српски споменик Старини Новаку, али го као од мајке рођене. Једино је на глави имао неодређену капу за коју се није могло рећи да ли је шубара, фес или црногорска капа. Почетно изненађење спљаснуло је након објашњења професора Јоксимовића да истраживање и проучавање одеће и оружја из

времена Старине Новака још увек предстоји и није окончано, и да ће завршна верзија споменика уследити након утрђивања помирљивог и прихватљивог односа две личности у споменику: хајдучког харамбаше, каквог га описује српска народна поезија, и школованог непобедивог официра који командује војском од 15 000 коњаника, како га помиње ердељска, а данас румунска историја.

Шта се све, на хајдучком састанку, говорило о Старини Новаку вероватно ће заувек остати тајна као и многи хајдучки договори у српској историји, али ће ипак остати и записано да је нека нова модерна хајдучка дружина сковала родољубиви план своме српском роду, на Ђурђевдан, 2018. Лета Господњег.

КУМ ЂАЧКОГ ЛИСТА „НОВАК“

Чак ни неки наши наставници нису запазили да се у имену наше школе налази својеврсна старосно-усрасна противуречност. Док прва реч имена школе, *Старина*, јасно указује на нешто времешно, друга реч у имену школе, *Новак*, вуче на нешто тазе, на нешто ново и савремено. Вероватно је ова нелогичност имена утицала подсвесно на све који су се мучили да далеке 2011. године именују тек покренут лист наше

школе. Списак предлога имена листа био је подугачак али се ниједан предлог није издвајао, нити је будио узбуђење повезујући име наше школе, језичку оригиналност, алудију на ђачке теме, једноставност. Изгледало је да не постоји назив који чини синергију свега поменутог. А онда је, као свитање топлог летњег дана, ни брзо ни полако, појавио се предлог који је био прихватљивији и бољи што се више пута изговарао и што се о њему више размишљало: НОВАК.

Име нашег листа први је изговорио, **можда нисте знали**, наставник историје Милош Пекић. Када га је први пут поменуо, изгледало је да је и „СТАРИНА“ бољи предлог иако се „Старина“ не може, баш, ставити у везу са ђацима и млађаријом него би, не дај Боже и далеко било, мангупима могло да послужи за шегачење да се ради о страчком дому или да су „старине“, заправо, лоши ђаци понављачи. Супротно од тога, „НОВАК“ је био асоцијација за свежину и савременост, новину која, по природи ствари, долази са детињством и младошћу, а истовремено је и име школе. На све ово наставник Пекић је додао још дубље значење. Кратко је само казао: „НОВАК као НЕВЕН чика Јове Змаја!“.

Није више било дилеме. То је било прижељкиванио решење имена школског листа: лист за децу као што је био НЕВЕН; недвосмислено име школе; алудија на новине и напредак какве доносе само младост и ђаци. Све се сјединило у једној јединој речи: НОВАК! Родило се име школског листа који траје и расте до овога часа док га читате. Нека остане бар у овој причи збележено да је муке рађања имена листа наше школе окончао наставник Милош Пекић, кум листа НОВАК.

ТАБЛЕ СА НАТПИСИМА ШКОЛЕ „СТАРИНА НОВАК“

Као и свака друга установа, и школа „Старина Новак“ је морала на својој згради да има обележје установе како би је родитељи, ћаци и разноразни намерници могли да препознају. Прва, оригинална табла са натписом имена школе на садашњој школској згради, налазила се код главног улаза у школу из великог школског дворишта. Занимљиво је да је табла била исписана ћирилицом, што већина табли са натписима око школе данас није. Још занимљивије је да се на табли не налази звезда петокрака, што данас не изгледа као детаљ од посебне важности, али за 1962. годину, када је нова зграда школе отворена, могло је да има важне репрекусије. Ова табла је деценијама била главно обележје школе на основу кога се знало о којој школи се ради. Тек 2010. године, донаторством ћачког родитеља из тог времена, појавио се на фасади зграде, окренутој ка улици Кнез Даниловој, још један натпис имена школе, распоређен на три табле вешто спојене у целину. Лепим бронзаним словима Мирослављевог јеванђеља, у висини између првог и другог спрата, освануо је још једн натпис:

основна школа - СТАРИНА НОВАК - основана 1922.

Годину дана касније, стара табла са натписом имена школе скинута је са фасаде и похрањена у новоосновани Музеј школе. Том приликом је и на углу школске ограде, према улици Кнез Даниловој, постављена табла са препознатљивим грбом школе (дигиталци би рекли *лого школе*), тако да се на највећем делу

улице Кнез Данилове, од Владетине до улице Старине Новака, могла видети из далека.

Није позната судбина табле са натписом школе која је стајала на старој школској згради у улици Старине Новака. Нису сачуване фотографије на којој се она види или макар сведочења ондашњих ђака. Можда такви материјални докази негде још увек постоје, због чега Музеј школе не одустаје у потрази за њима. У том смислу, љубазношћу директора Високе текстилне школе, која је сада смештена у старој згради школе, професора Горана Савановића, на предлог наше школе обављена је прва претрага старе школске зграде са циљем да се пронађе ишта од артефаката који би занимали Музеј школе, укључујући и поменуту таблу. Није пронађено ништа што би било спектакуларно, али ће се потрага поновити и наставити када се ураде озбиљније и опсежније припреме за ову врсту потраге, по суштини једнакој археолошком ископавању.

Занимљиво је да је на истој фасади стајала још једна табла посвећена добротвору школе, Радојку М. Гавриловићу, палилулском трговцу који је у ондашњој штампи изјављивао да је уз помоћ пријатеља и ондашње општинске управе борио се две године за изградњу школе због чега је био први домаћин школске Славе, а да му је име златним словима уписано на школској плочи. За њу постоји нада да се још увек налази затурена негде у старој школској згради, па чак и да је, можда, замалтерисана у зид и прекречена у време када су нове комунистичке власти спроводиле национализацију у јеку суворе социјалистичке револуције. Наиме, постоје индиције да је ова табла преживела Други светски рат на фасади старе школске зграде, али да нажалост ослободиоце Београда није.

Поглавље четврто

ЈЕДНОМ ЂАК УВЕК ЂАК

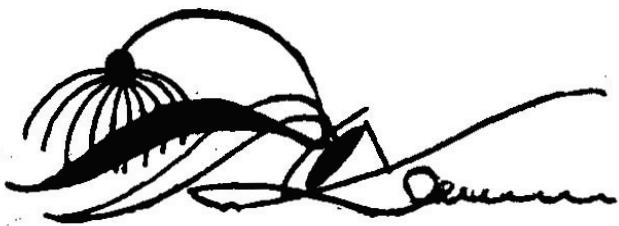
За мајку је њено дете увек дете. И кад обркати, и кад добије своју децу, докторира, преузме важне државне и националне послове. Чворновате руке старице миловаће оседелу косу своје кћери или сина непромењеном нежношћу као да су још увек школарци.

Школа је као мајка. Свако дете које је икада било њен ћак, за школу заувек остаје њен ћак упркос стицања достојанства „свршени ћак“. Најбоље се то може приметити на окупљањима свршених ћака ради обележавања годишњице матуре. Свршени ћаци ова окупљања називају „прослава матуре“ (10 година, 20 година, 30 година ...), несвесни да тако откривају да у сржи носе неспорно схватање да су за школу вечно само – ћаци! Окупе се, неки отромбогајени и забрекли, неки уштогљени и изборани, неких нажалост заувек више нема, изменјени животним бригама и старошћу до непрепознавања. Али, сви се смеше на исти начин као у време док се још нису бријали и нису шминкале, погледи су им изненада поново ћачки свежи и несташни.

Враћање свршених ћака својој школи има и друге облике испољавања сем спектакуларних прослава годишњица матуре. Многи свршени ћаци нагонски и инстиктивно одлучују да своју децу ушишу у школу коју су они сами похађали, често несвесни зашто је за њих то насушна потреба и какве невидљиве везе тиме чувају и одржавају. Генерацијска повезаност испуњава празнине које доноси захукталост доба потрошачког друштва у коме живимо. Садашњи ћаци, деца округлих широких очију, спонтано добијају прилику да на делу уче од родитеља, свршених ћака, који се не могу отети искушењу да се

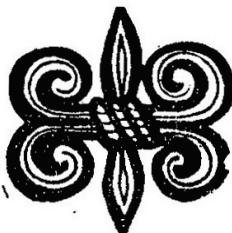
причама враћају у своје ћачко доба. Ето прилике да се почне са подучавањем најмлађих, на најприроднији и неоптерећујући начин, шта је традиција, тај апстрактни појам о коме ће тек у зрелом добу стећи праву представу. На чудесан начин, ћацима се пружа прилика да осете исти амбијент и топлину припадања нечemu о чему тек почињу да стварају представу, попут деце у прохујалим временима која су кришом слушала приче старијих окупљених око пуцкетавог огњишта и спремних да се дохватае и гусала које су, увек доступне, висиле на зиду.

Неки сршени ћаци своју приврженост школи испољавају на сасвим незрео и шепртљав начин који би многе навео на помисао да против школе имају зле намере. Искртавају графике и мурале по фасади школе, жврљају поруке које нису имали храбrosti да изговоре док су били ћаци наслажујући се мислима да за ово лажно херојство више не могу добити укор и казну икога из школе. А заправо, на искривљен и очајнички начин, испољавају чежњу за школом и данима у њој који су заувек завршени и које никада више неће моћи да врате. Као да их пече што многе пропуштене ћачке авантуре никада више неће моћи да надокнаде. Иако са апетитом жврљавју по окреченој фасади „ЦАБЕ СТЕ КРЕЧИЛИ“, ипак је истина „ЦАБЕ СТЕ ЖВРЉАЛИ, ЂАЧКО ДОБА ЈЕ ЗАВРШЕНО!“.

УНУЧИЋИ ШКОЛЕ

Колико има ћака наше школе чији су родитељи или чак бабе и деде похађали школу *Старина Новак?* Један од таквих родитеља је, **можда нисте знали**, водитељ популарне емисије *ГАЛИЛЕО* телевизије Б92 Милош Урошевић. У холу школе, код *Новакове баштице*, можете га затећи како седи на једној од две баштенске клупе, али не као савестан основац већ као узорни родитељ који чека да, након слања позива посебним системом за позивање ћака из продуженог боравка, његово дете, ћак наше школе као отац му некада, сиђе са првог спрата, где је боравак, у хол где га чека отац. (можда Милош направи у *ГАЛИЛЕУ* прилог о дигиталном систему којим се из хола позивају ћаци који су у продуженом боравку).

ИДОЛИ ИЗ СТАРИНЕ

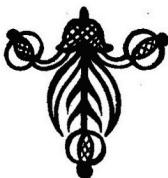
Велики уметник Влада Дивљан, већ неко време није међу нама мада његове песме јесу. Завршио је ОШ *Старина Новак*, можда већ тада певашећи по ходницима школе неке од бесмртних мелодија будућих *ИДОЛА*. У томе није био сам, јер је, **можда нисте знали**, још један члан славне музичке групе *ИДОЛИ* завршио ОШ *Старина Новак* – Зденко Колар. Ова два Идола из Старине неретко су најлепшим речима помињали своју основну школу у великом броју изјава и интервјуа које су за медије до сад дали. Иако Владино напуштање Београда 1999, бркати хајдук Старина Новак највероватније не би прихватио као јуначко дело, Владу Дивљана време све више претвара у истинског *идола из старине*.

НА ЂАЧКЕ ДАНЕ ЗАБОРАВА НЕМА

Није никакава тајна, а још мање ексклузивна новост да родитељи, чак бабе и деде наших ћака, су похађали ОШ *Старина Новак*. Велики број познатих и славних личности некада су били ћаци наше школе. Из наших клупа су се отискивали на све стране света да би им се дешавали дирљиви сусрети понекад после много протеклих година. Такав

изненадни сусрет десио се на једној свечаности између градоначелника Београда Синише Малог и председнице Школског одбора наше школе Снежане Марковић. Препознавши једно друго иако је прошло много година и догађаја од последњег сусрета у школи, евоцирали су успомене на заједничке давне школске дане, јер, **можда нисте знали**, Синиша Мали је бивши ћак наше школе, а Снежана Марковић је бивша наставница руског језика док се у нашој школи учио руски језик, али је била и директорка наше школе у ранијем периоду, дужем од једне деценије.

ДОНАТОРИ ДРУШТВА „ПРИЈАТЕЉИ УЧЕНИКА ОСМОГОДИШЊЕ ШКОЛЕ СТАРИНА НОВАК“

Данашњи ћаци немају обичај да оснивају дружине и друштва о каквима је написано мноштво књига са узбудљивим пустоловинама. Њих су замениле разне групе на друштвеним мрежама и порталима. Колико је то потпуна замена за дружења старих добрих дружина и друштава, показаће време, али да су

Ђачка друштва иtekако постојала и деловала, може се видети на примеру једног таквог друштва које је постојало у нашој школи а звало се „Пријатељи ученика осмогодишње школе Старица Новак“. У овом називу можда се може препознати име садашње општинске организације „Пријатељи деце београдске општине Палилула“. Ова чињеница, **можда нисте знали**, неспоран је доказ да је наша школа „пријатеље деце“ имала чак и пре општине. То друштво наше школе постојало је и деловало у оскудним година после Другог светског рата. Данас није могуће сагледати све активности овог друштва, али један дирљив догађај из далеке 1960. године расветљава колико је ово друштво било важно за тадашње основце. Из сачуваног преписа писма групе деце из околине школе, сазнаје се о њиховој донацији од 1000 ондашњих динара, овом друштву. Оригинално писмо није сачувано, али је сачуван препис којег је сачинио, потписао и оверио ондашњи директор наше школе у периоду од 1955. до 1977. Живојин Илић. Донираних 1000 динара сакупила су, како каже препис, деца из дела Владетине улице од броја 14 до 21, да би спасили једног пса бескућника који је са децом увек био на оближњем пољанчету и кога су јако заволела. Деца су у дворишту број 14 приредила изложбу својих радова уз добровољне прилоге. Сакупљни новац био је намењен за регистрацију Ђекија, како се пас бескућник звао, и куповину литре. Али, када је дошао летњи распуст и већина деце се расула на разне стране, појавио се један грозан човек и, на ужас малог броја деце на пољанчету, пред свима усмртио љубимца. Плакала су деца целог краја. Касније, деца су сазнала да је Ђеки убијен на позив једног човека који, како деца наводе у писму, „не воли ни нас децу ни Ђекија“. Новац који је продајом

сакупљен за вољеног или несрћеног Ђекија предат је уз писмо које су потписала ожалошћена деца донатори међу којима су најмлађи били Јекић Драган и Костић Зоран, трећаци, а најстарија Јованов Надежда, осмак. Да ли би данашња деца поступала исто није тешко одговорити јер бар деца се никада не мењају без обзира да ли се окупљају у дружине и друштва, или у групе на друштвеним мрежама и порталима. Љубави деце према животињама, изложбе дечијих радова и сакупљање доброврорних прилога, биће докле буде деце.

НАЈСТАРИЈИ СВРШЕНИ ЂАК ШКОЛЕ „СТАРИНА НОВАК“ И ПРВАЦИ

У сусрет скорашињој стогодишњици школе „Старина Новак“, разумљиво је што сусрету са свршеним ђацима из најранијег периода рада школе, скоро да не можемо да се надамо. Због тога је посета нашој школи 21.01.2019. најстаријег живог свршеног ђака школе „Старина Новак“, несвакидашњи догађај који је у школи подигао све на ноге. Дујловић Иван, старина која је начела десету деценију живота, са лакоћом се попео на други спрат школе да би био угошћен у редакцији РАДИО НОВАКА. Дочекали су га директор школе Влада

Вучинић, уредник радија НОВАК Василије Савић, група наставника, али најбројнији су били ђаци прваци. Они су нашег најстаријег ђака поздравили певањем, рецитовањем, а највише смехом, грајом и дечијом ведрином и љубопитљивошћу. Иван није штедео речи, и изненађујуће бистрог сећања причао је првацима, али и наставницима, о свом ђаковању и детињству. Открио нам једа је школу „Старина Новак“ завршио школске 1940/41. године, када је она била четвротодишња „Државна народна школа“ и када је била смештена у првобитној згради у улици Старине Новака. Испричао је да је због шестоаприлског бомбардовања 1941. прекинута настава у старој згради и да се у њу више никада није вратила, а да се, великим напором ондашњег управитеља и наставника, школска 1940/41. година некако привела крају у згради вртића који више не постоји а који се налазио негде код раскрснице улица Краљице Марије и Владетине. Тада му је додељено Сведочанство о завршеној основној школи и Иван га је, на велико изненађење свих присутних, извадио из некакве трошне фасцикле и са поносом показао. Гледајући искрсли артефакт одрасли су раширили очи од изненађења, а прваци су раширили и уста не скривајући дивљење. Било је то последње Сведочанство које је наша школа, **можда нисте знали**, званично издала док је још била у својој старој згради. Али ту изненађењима није био крај. Приметивши да су његове приче свима занимљиве, Иван је из трошне фасцикле извадио искрзану црно белу фотографију. На њој је било његово одељење са учитељицом, фотографисано пред зградом старе школе. Иван је подигао чворновати старачки кажипрст и показао на малишана са качетом и бермудама. Сви су помислили да показује себе када је био ђак али је Иван само

кратко кроз осмех објаснио: „Ово је чувени глумац Бора Тодоровић. Био је са мном у одељењу.“

ДРВЕНИ ЧАСОВНИК ТЕРА ИНАТ ДИГИТАЛИЈИ

Похвалити се да је набављен најновији рачунар или мобилни, моћне конфигурације, максималне брзине и меморије, са супер дуготрајним батеријама и супер осетљивим тач екранима – није више никаква привилегија која изазива дивљење и завист. Помоћу дигиталних чудеса тачно време је доступно сваког трена у току дана, у секунду и стотинку прецизно и без одступања, за све власнике разноразних дигиталних љубимаца. Али, некада није било свих ових дигиталних сокоћала, а време се мерило тачно и није се каснило у школу. Да ли савремени ђак зна колико је сати када му цркне батерија? Да ли зна како се некада уопште мерило време? И да ли се мерило? А можда ничега није ни било пре дигиталије наше насушне?!

Наша школа је усамњена у бризи према уређајима који изгледају као диносауруси у поређењу са мобилнима, таблетима, лаптопима, рачунарима. У време када је у школама отпочела трка у дигиталном наоружању, Старина је, хајдучки пркосно и без двоумљења, набавила монументални дрвени подни часовник. Два метра висока дрвена кутија, са пуно

украсних лајсни, садржи робусан сатни механизам који нема ни наговештаја било какве дигитализације. А мери време једнако тачни као најскупљи ајфон. Тачно на сваких пола сата откуцава један гонг, а после сваког целог сата откуцава онолико пута колико је сати управо истекло. Због тога је потребно да се са великим гвозденим кључем, већим од сваког USB стика или картице, навија двоструко. Једно навијање за рад сатне казаљке и минутаре, а на другом отвору навијање за одзвањање гонга после сваког сата.

Часовник се налази у наставничкој зборници која је, и поред интерактивних паметних табли и компјутера у опремљеним кабинетима, најбезбрежније место где се наставници опуштају уз откуцаје дрвеног подног часовника. Без иједне лед светиљчице, без батерија, без иједног монитора а камоли у режиму тач скрина, достојанствено у самосвојном ритму откуцава сате, док школа вртоглаво сваке године све више зуји од рачунара, интерактивних табли, рутера, оптичких каблова и свакаквих непребројивих дигиталних скаламерија. Његова је мисија, *можда нисте знали*, све важнија како време, које савесно мери, пролази. На то нас сваке године подсете новопристигли прваци приликом своје прве организоване шетње по школи са својом учитељицом, када уђу у наставничку зборницу, забрањени град за ђаке. Разрогаче се искрене очи љубопитљивих првака када угледају велики дрвени часовник који љењо њише својим металним клатном и откуцава сате и полуслате, а да нема ниједан звучник нити прикључак за струју или бар bluetooth везу за напајање. Чудо невиђено за генерације које не знају да нешто може радити без пуњача, само на

naviјање! А увече, пред спавање, неки од првака ће у чуду, прислушкујући тихи разговор родитеља, збуни се кад зачују маму која гледајући у мобилни каже: „Морам да навијем сат да ме пробуди ујутру!“. Чему ће се, пред спавање, чудити унуци наших садашњих првака?

НЕВИДЉИВЕ ВЕЗЕ БИВШИХ И САДАШЊИХ

Када школа испуни век трајања, како је то наша школа доживела, успомене извиру са свих страна, из много деценија. Свршени ђаци уписују своју децу где су и сами ђаковали, а нови слој сећања, као нови слој у седименту, ствара се од нових догађаја и дешавања. Неке баке и деке који долазе у школу по унучад након продуженог боравка, некада су и сами били ђаци у истој школи, уписивали своју децу у исту школу, што чине и њихова деца са својом децом. И тако је генерацијска веза добијала дубљи смисао. Чак и наставници школе уписивали су своју децу у *Старину*. Неки од њих, након неколико сезона устезања и премишљања да ли је згодно да заједно са сопственом децом иду у исту школу, ипак би се одважили да своју децу упишу у *Старину*. Дешавало се, чак, да када та деца окончају своје студије и сами постану професори, врате се својој школи и преузму наставничку палицу. У новије време протекле деценије, може се навести више примера мајки и кћери које су у *Старини* радиле истовремено. Наставница физичког васпитања

Мира, до своје пензије, била је и колегиница сопственој кћери Соњи, наставници енглеског језика, а теткица Славица још увек је у истој школи са својом кћери Александром, учитељицом. Некада се открије да су, чак, и унуци бивших радника *Старине* постали њени ћаци. Деда наше ученице Доротее, Миодраг Симовић, **можда нисте знали**, педагошки саветник, био је директор ОШ“Старина Новак“ крајем седамдесетих и почетком осамдесетих година прошлог века. Ни актуелни директор школе, који све ове занимљивости сакупља и записује, није остао дужан. Оба сина су му завршила *Старину*.

РЕМЕК ДЕЛО ОСМАКИЊЕ

Ђачки ликовни радови у нашој школи настајали су од најразличитијих материјала. Највише су коришћене бојице, темпере, фломастери, креде, али је коришћено и различито семење, перле, дугмићи, летвице, конци, чак и отпадни материјал ради демонстрације увек поучне и мудре рециклаже. Највише је коришћен папир, картон и пластика у разним формама, али је сасвим ретко коришћен метал у облику плочица или жица, изузев у случајевима прављења мозаика од старих новчића. Ђачки радови сачињени од метала сасвим су ретки, а металних радова великог формата скоро да уопште нема. Ипак, један усамљен пример, бакарни рељеф великог формата, указује да се и у школи могу родити импресивна

уметничка дела. Посматрачима када га први пут угледају, изазива изненађење и дивљење, посебно када им се објасни да га је пре скоро пола века, **можда нисте знали**, створила једна осмакиња.

Једини рељеф у бакру великог формата, који школа поседује и кокетно излаже као сталну поставку, састоји се од чак шест делова који су, након детаљне реконструкције хола школе 2012. године, распоређени и трајно постављени на ударним местима у школи, доступним оку сваког намерника. Раније су ових шест делова рељефа у бакру, као јединствена целина, стајали у холу школе, али су након реконструкције хола, четири дела враћена у хол, а два су окачена у школску трпезарију. Оваква прерасподела извршена је са пуном пажњом према ликовним мотивима који се налазе на бакру, и са циљем да две нове групе делова буду хармонизовани у складне и смислене целине.

Целина од четири бакарне плоче са рељефом у холу школе, смештена је на бетонској греди која извире из плафона. Делови су нанизани по бетонској греди у дужини од седам метара и, као из орловског гнезда, доминирају простором са највише тачке у холу школе. Ликовни мотив на бакру представља неку врсту арабеске, апстрактне композиције са префињеним преливима који се у оку посматрача нежно увијају и преплићу. Нанизане бакарне плоче савршено се стапају у целину као да су изврно замишљене да буду постављене на бетонској греди која дели плафон хола на приближно два једнака дела.

У школској трпезарији се налази целина од две бакарне плоче. Смештене су на самом врху зида при плафону, изнад

пулта са стакленим витринама. Нису спојене већ је између њих уметнут зидни часовник који, због свог квадратног облика, представља део композиције заједно са бакарним плочама лево и десно од њега. Трпезарија је изабрана за смештање бакарног рељефа јер се на њему налазе мотиви намирница које деца треба да једу како би била здрава и здраво порасла. На бакарној плочи се види поврће, купус, кромпир, лук. Воћни плодови, грожђе, јабуке, крушке. Производи пекарских умећа, хлеб, ђеврек, кифле. Ни слаткиши нису изостали, сладолед на кугле у корнету, сок са цевчицом у коме қуцкају коцкице леда, а приказана је и једна украшена торта на лепом сталку са једном ногом. Читав овај сласни низ гурманског блага прошаран је лицима дечака и девојчица у крупном плану преко којих се прелива милину због сласти од укусних залогаја. Али, посебно важан детаљ који открива идентитет аутора овог призора ђачке гозбе, налази се на крају последње бакарне плоче. Као и свако уметничко дело, и овај бакарни рељеф је потписао аутор лично. Крупним ћириличним словима упадљиво стоји „JACHA“, Ауторка се, ипак, потрудила да свим потоњим посматрачима њеног дела помогне у откривању ко је она тачно. Као да је накнадно уденуто, испод ћириличног потписа ауторке стоји латинични додатак:

**VIII3, 1978/79.
MILADINOVIC JASNA**

Поглавље пето

НЕВИДЉИВЕ МУКЕ ШКОЛЕ

Свакакве је експерименте, у својих сто година, наша школа претурила преко главе. Смењивали су се реформатори образовања, сваки се снебивајући над предходником, али нико никада није питао школу за мишљење. Као кротку и послушну кравицу која за свакога увек има доволно млека, потезали су је на узици са безбедне удаљености, разни системи и политички покрети. А она је постојала и када није било ни државе ни система, у окупацији Другог светског рата, у свим револуцијама свога доба – социјалистичкој, студентској 1968, деветомартовској, плишаној, NATO агресорској, петооктобарској – па ипак јој нико никада није одио признање, подигао споменик школи, доделио повластице које уживају многе значајно млађе јавне установе.

Школа „Старина Новак“ је са муком, на мистериозан начин, ипак успела да сачува свој назив свих сто година, иако су је у социјалистичкој револуцији шест година приморали да буде безимена. Матична зграда у улици Старине Новака, наменски сазидана 1922. године за школу „Старина Новак“, одузета јој је најпре од нациста и Недићеве специјалне полиције, затим су је заузели комунисти и никада јој више није враћена. До 1961. године наша школа се, као да окупација још није завршена, потуцала попут подстанара дођоша по разним локацијама. Без престанка од 1941. до 1961. била је без сталне адресе, као ниједна друга школа у Београду или је све те муке преживела. Као да је хајдуковала попут Старине Новака.

Због разних Устава и новоствараних држава, наша школа је непрекидно морала да мења печате за оверу Сведочанства и Ђачких

књижица јер су се, сувише често, мењали државни симболи. Исту судбину имале су и табле са натписом имена школе на фасади школске зграде. Мењале су се исувише често иако се школа није мрдала са места. У учионице су, када је школа основана, најпре качене урамљене слике монарха, па су након рата грозничаво скидане да би на њихова места дошле слике маршала Јосипа Броза Тита које су, распадом Југославије, тихо нестајале и скидане а да се није знало које слике стављати на упражњеним местима. Ова невидљива мука, коју сви избегавају да помињу, мучи школу и данас и одраз је нејединства и подела које постоје у нашем народу и још више нацији.

Све муке прошлости наша школа је преживела. Сто година живота дочекује способна да се и даље брани и опстојава као трома али бескрајно плодна матица. Сасвим сигурно – хајдучко срце Старине Новака није посрамила.

ШКОЛА БРОЈ 7

ОШ *Старина Новак* је једина школа на свету именована по овом српском јунаку који је живео у периоду 1520 – 1601. Ово име школа носи још од оснивања 1922. Али, да ли је баш сасвим тако? После Другог светског рата, **можда нисте знали**, нове власти су, спроводећи своју социјалистичку револуцију, кренуле у преименовање свих школа у Београду па и *Старине Новак*. У недостатку нових назива, комунисти су школе именовали најобичнијим бројевима, а *Старини Новак* је запало да се зове **ШКОЛА БРОЈ 7**, што је био њен назив у периоду 1945 – 1951. Како су палилулци Хаџипоповца и Старе Палилуле тада издејствовали да се старо име врати школи (можда је неки од комуниста ишао у школу *Старина Новак*) до данас је остала тајна. Надајмо се да ће неко од садашњих ђака разоткрити у будућности ову тајну и своје откриће објавити у, верујемо тадашњем 500-том броју *НОВАК-а*.

КРАЂА ШКОЛСКЕ ЗГРАДЕ

Када је основана 1922, за школу *Старина Новак* је сазидана, у то доба монументална наменска зграда у улици Старина Новак. Био је то, **можда нисте знали**, најлепши школски објекат на Старој Палилули, да јој је позавидела и ондашња угледна школа на Старом Граду *Вук Караџић* код ботаничке баште. И, како је школа *Вук Караџић* успела да се задржи у својој лепој згради, тако то школа *Старина Новак* није успела. Прво исељавање из матичне зграде уследило је 1941. окупацијом Београда и доласком нациста који су у прелепој школској згради у улици Старина Новак сместили део озлоглашеног ГЕСТАПОА. Након Другог светског рата, комунисти нису допустили да се школа *Старина Новак* врати у своју зграду, па се потуцала као гост у зградама других школа све до 1961. Тада се уселила у новоизграђени објекат у улици Кнез Даниловој, који је јавности представљен као подвиг соцреализма. Данас, у матичној згради школе *Старина Новак* трајно је смештена Висока текстилна школа иако је сазидана у улици Војислава Илића огромна зграда за текстилно образовање у којој се чак налазе средња текстилна школа и Институт за текстил, али која допола зврји празна. Није коме је нуђено већ коме је суђено.

ТРНОВИТ ПУТ ШКОЛСКЕ БИБЛИОТЕКЕ

Историја библиотеке школе „Старина Новак“ може се поделити на три периода. Први је почeo оснивањем школе 1922, када је школа почела рад у својој матичној згради у улици „Старина Новак“. Други период почињe избијањем Другог светског рата, када школа остајe без својих просторија све до 1961. године, расељена на две одвојене локације. Трећи период почeo је усељавањем у садашњи школски објекат у улици „Кнез Даниловој“.

О раду школске библиотеке у првом периоду данас знамо из монографије коју је наша школа објавила 1972. године поводом педесет година постојања. У овој монографији се наводи да је у току Другог светског рата један део књига уништен али да је навећи део књига спасен тако што је пренет у једну просторију ондашњег обданишта у садашњој улици 27. Марта. Када је та просторија 1943. године морала да се употреби као ученицица, учитељи су књиге пренели у своје станове и тако их чували до завршетка рата.

После рата, библиотека је обновљена поклонима родитеља, ученика, а и куповином новцем из редовних буџетских средстава. Школа је од 1955. године прерасла од четворогодишње народне школе у осмољетку. То је период када је школа радила, **можда нисте знали**, у двема одвојеним зградама због чега су постојале чак две ђачке библиотеке (са 1800 књига) и две наставничке библиотеке (са 967 књига).

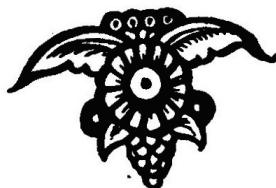
Усељењем у нову зграду школе 1961. године, библиотека је обједињена и добила је лепе просторије у новој школској згради. Али, није било услова за отварање читаонице јер се просторија библиотеке користила као ученицица. Тада школа још увек није имала библиотекара па су дужност библиотекара обављали чланови наставничког колектива и то преко учитеља и наставника српскохрватског језика. Тек од 1969. године школа добија библиотекара, најпре са пола радног времена, а годину дана касније и са пуним радним временом. Од тада, школска библиотека живи свој живот пуном снагом. Још увек су, у том тренутку, формално биле подељене наставничка и ђачка библиотека али је укупан број књига нарастао на 9042 књиге које су, у тадашњој валути, вределе 4.301.422 динара. Од ових књига чак 1898 књига су биле поклони добијени од најразличитијих дародаваца.

Осим књига, обе библиотеке су примале и велики број листова и часописа: „Педагошка стварност“, „Актуелности у васпитању и образовању“, „Настава и васпитање“, „Ревија школства“, „Педагогија“, „Наша школа“, „Комунист“, „Савремена пракса“, „Настава историје“, „Настава физичког васпитања“.

Од штампаног фундуса школске библиотеке пре Другог светског рата, преживели су само симболични трагови који више служе да пробуде машту и нагађања него што могу да буду од користи за озбиљна и опсежна истраживања. Један од тих трагова некадашње писане речи, који је због важности похрањен на чување у Музеј школе, јесте „Писанка“ из 1939. године ученице Вере Петровић која је те године била одељење III4. Ипак, и ова штампана ствар је преживела јер је чувана у

поседу Вере Петровић која ју је, у своје старе дане чувши да је основан Музей школе, поклонила школи.

Период живота школе, започет уселењем у нову зграду, представља време раста и богаћења школске библиотеке. Пристизали су наслови са свих страна из најразличитијих области и полице су постајале тесне. Књиге су престајале да буду реткост и драгоценост јер су постале доступне свакоме ко је имао жељу да до њих дође. Стање у свету књига је добило такав ток да су школске библиотеке нашег времена постале обавезне да се реше са својих полица свих књига старијих од десет година! Због оваквог библиотечког правила, који би некадашње наставнике и школски библиотекаре запрепостио, а која су равнодушно прихваћена у савременом потрошачком друштву, право је чудо, узгред је и прекршај, пронаћи неку стару књигу у библиотеци школе. Неке од њих, за сваки случај, јер се са бирократијом никада не зна, смештене су у Музей школе као вредни експонати и материјални артефакти који сведоче неке давне дане из историје школе „Старина Новак“, када је књига била најбољи човеков друг.

ЦВЕТАЊЕ МУРАЛА ПО ШКОЛИ

У нашој школи, стиснутој зградама са свих страна, окованој захукталим саобраћајем и нападнутој нервозним аутомобилима који се устремљују на сваки педаль простора који може послужити за паркирање макар то био тесан прилаз испред школске капије, нема ни најмањег парчета сочне зелене траве јер је дечијих стопа, жељних покрета и игре, много. А тек цветова, латица или понеког лептира нема ни за лек. Да школске теткице истрајно не расађују пелцере цвећа по школи, цвеће би се могло видети само на интерактивним таблама и у уџбеницима. Али, деци је потребна лепота боја, у природи Богом дата, а у стиснутим градовима љутском руком одузета. И како то увек бива, живот и младост су, срећом, пронашли свој пут, сатисфакцију и одушак. Наизглед стихијски, ове школске године као никада до сада, школа је почела да добија додатне непланиране боје и освежење. На непредвидивим местима по школи, тачније, на безличним мртвим зидовима, прокипела је лепота какву деца воле. Почели су да цветају мурали и осветљавају школу. И раније би се појавио по неки мурал у школском дворишту, као на пример онај са белим двоглавим орлом на црвеној подлози насликан по озиданом делу ограде у школском дворишту, који је пре неколико година комунална полиција, неспособна да разликује бесмислене графите и жврљотине од мурала који побуђују осећања и греју душу, наредила да се прекречи у складу са законом који прописује уредне зидове јавних установа. Директор школе је тада водио тешке дипломатске преговоре са комуналним инспектором да поштеди белог двоглавог орла подбадајући инспектора

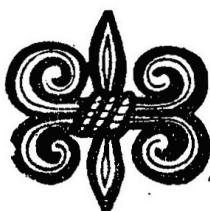
патетичним подсећањима да су се деца данима трудила да нацртају мурал и да ће прекречавање изазвати дечије сузе и бол у мајушним нејаким душама. И успело је! Инспектор се упешао и није наложио да се орао прекречи иако је морао по службеној дужности, а идуће године није смео ни да покрне питање орла када је већ једном преко тога прешао. Тако је мурал преживео до данашњег дана.

Ове школске године, као да је мода, процветали су мурали на многим тачкама школе. Најпре су родитељи одељења III2, пред почетак школске године, довели правог професионалца за сликање, муралисту, који је ученици осликао спретном руком и великим надахнућем. А онда је на чеоном зиду фискултурне сале осванио огроман спектакуларан мурал пливача кога су ђаци одмах назвали Ташмајданко. Приређен му је величанствен дочек са певањем и плесом, костимима са пролећног карнавала, рециталом и глумом. Чак је и телевизија снимила прилог о целом призору и приказала га у ударној информативној емисији. Нови мурал, са призором два јежића, одмах је осванио на следећем зиду фискултурне сале, окренутом ка великим дворишту тако да га сви из дворишта виде. Није много прошло, а поред јежића засветлео је и други мурал. Да се није десила пандемија и ђачки живот на неко време изместио из школе у виртуелни дигитални свет, сигурно би се прекрасни шарени дечији мурали нанизали до краја дугачког зида фискултурне сале.

Родитељи III1 као да су знали шта ће уследити почетком другог полугодишта у коме је зарежала корона, предухитрили су је и надмудрили. У току зимског распуста, са ведрином и

еланом који су подсећали на мобе из старих приповедака, **можда нисте знали**, засукали су рукаве, донели четке и кантице са бојом, скицирали зидове учионице и осликали предивне мурале на зидовима. Деца су била пресрећна а учитељице задивљене.

Не стишава се необично цветање мурала по школи. Прво што су наставници ликовног Синиша и Иван, након повратка у школу после короне, предложили директору, је да се омогући наставак осликовања мурала на зиду фискултуре сале на коме је корона школски живот засутавила на само два осликана мурала. А наш пријатељ из Москве, који је у Београд дошао да похађа студије Богословског факултета, академски сликар, фрескописац, Андреј Колосов, обећао је осликовање великог мурала унутар школе на зиду међуспрата изнад степеница које воде ка другом спрату и библиотеци. Скицу мурала која представља оптички парадокс као упозорење да се не верује свему што се види, показао је директору школи који ју је одобрио и, да није короне, Старина би имала још један мурал осликан руком академског сликарa. Уз мало стрпљења осваниће и овај мурал. Здравља Боже и мурала.

КАД ЈЕ СТАРИНА НОВАК БИО 007

Две тајне ОШ“Старина Новак“ одавно копкају све у школи који се баве њеном историјом. Посебно је глад за откривањем ових тајни појачана сада, када се уочи великог јубилеја, 100 година постојања школе „Старина Новак“, велико пише монографија и сакупља грађа из њене историје. Просветни радници ОШ“Старина Новак“ нису пропуштали ниједну прилику да са поносом истакну чињеницу да школа од оснивања 1922. није мењала име „Старина Новак“. Уз дужно поштовање према поносу свих у школи, мора се признати да је школа у веома кратком периоду одмах после Другог светског рата и доласка комуниста на власт, изгубила своје садашње име да би, скоро мистериозно, била названа „Школа број 7“. Ако ова чињеница мало помућује понос због имена које школа носи 100 година, ипак се итекако има разлога бити поносан што се десило чудо да се, у време бешњења социјалистичке револуције, ликвидација без суђења, национализација, прогона на Голи Оток, школи ипак вратило име. Можда су неке тајне обавештајне службе умешале своје прсте, рецимо британска која је име „Број 7“ можда, пртумачила као отимање тек замишљене британске иконе тајног агента 007? Да Старина Новак постане 007? Одговора нема, и ето шта копка све пријатеље школе „Старина Новак“ – ко је издејствовао, модерно речено лобирао, да се школи врати назив „Старина Новак“. Мистерија постаје још иритантнија ако се подсетимо да ниједна основна школа којој су комунисти променили назив није успела да врати стари назив, само наша!

Још једна мистерија школе „Старина Новак“ појавила се када се приступило трагању за најстаријим Даном школе. Архива школе је разнета у ратовима, револуцијама и небризи, одсуству органа или установе који се системски бави историјом школе. Чак ни државни архиви нису били издашнији за потребе утврђивања истинског „Дана школе“. Једна чињеница је, ипак, пала у очи. Школа „Старина Новак“ званично се у прву школску зграду са адресом у Далматинској улици, уселила у децембру месецу. Такође, у децембру је званично усељена и у нову зграду где је и данас. Дакле децембар повезује и стару и нову историју школе. Изгледало је сасвим оправдано, у духу помирења и сабирања новог и старог, да се „Дан школе“ прогласи у децембру. С обзиром да датум није могао бити усаглашен одлучено је да се уместо „Дана школе“ слави „Недеља школе“. Али, питање обележавања годишњица школе не да се није окончало и решило него се тек отворило као тунел коме се не назире крај. У интезивном прикупљању грађе за монографију школе поводом стогодишњице постојања, наставник Милош Пекић дошао је до податка да је школа „Старина Новак“ у време краљевине Југославије била једна од ретких школа која је имала свој „Дан школе“ и да је он био, **можда нисте знали**, смештен о Ђурђевдан. Авај, па који датум највише пристаје најславнијем хајдучком харамбashi ако не хајдучки састанак, Ђурђевдан?! Јасно је постало и зашто Ђурђевдан, као честа српска Крсна Слава, није могао да у време комунизма остане „Дан школе“. Комунистичке школе су морале бити атеистичке и свака веза са православљем није се могла толерисати. Али, опет се појављује тајанствена невидљива сила која, као у случају враћања имена школи, скреће бес социјалистичке револуције и

„Дан школе“ само мало помера са Ђурђевдана на комунистички празник Дан победе 15. маја. Дакле, уместо Светог Ратника Ђорђија - Дан победе. Уместо 6. маја – 15. мај. Да ли је опет на делу био тајанствени 007?

ЛАСТИШ СЕ ИПАК ПРЕСКАЧЕ

Корона прети и режи али се ластиш прескаче и под маскама.

У школском дворишту наше школе девојчице, као некада њихове маме и баке, прескачу ластиш. Ко би рекао да ће ова стара игра побудити природну дечију потребу за скакањем, игром и покретом, у толикој мери да су, чак, мобилни телефони скрајнути и потиснути у други план. Дивна је и окрепљујућа слика девојчица које прескачу ластиш са великим вештином, ниједна не бунари по мобилном, усамљена и отуђена, већ се стапа у заједничку игру. На фотографијама које су, без ичијег позирања или намештања, снимљене у школском дворишту ОШ“Старина Новак“ јасно се може препознати жар са којим девојчице прескачу ластиш. И док призор измамљује посматрачима осмехе на лица, потврђује се древна истина да су сва деца иста у коме год времену да су се родила.

СВИ ПЕЧАТИ ШКОЛЕ „СТАРИНА НОВАК“

Колико је Сведочанства и ђачких књижица, похвалница и диплома печатирено и оверено школским печатима и штамбильима, сигурно се никада неће утврдити. Иако школа „Старина Новак“ скоро сто година није мењала име, печате ипак јесте. Свака нова држава и сваки нови режим додавао је на име „Старина Новак“ по нешто што је свим званичницима било важније од примарног имена школе, па су се и печати мењали хранећи бирократију разних држава и режима иако је школа била једна те иста.

Чудно је али, на жалост, истинито да ниједан документ из времена почетка рада школе, када се она звала истоветно као и данас, „Основана Школа Старина Новак“, са најранијим, првим печатом није сачуван. Сачуван је само штамбиль, заводни печат, на коме се види да је у употреби била ћирилица. Не напунивши ни деценију живота, основном имену школе је већ учињена мала измена па је име „Основна Школа Старина Новак“ замењено новим пуним именом „Државна Народна Школа Старина Новак“. Наравно, урађен је и нов печат који је, овога пута, садржао пун назив школе исписан и ћирилицом и латиницом. Са овим називом и овим печатом школа је дочекала и преживела Други светски рат.

После рата, нова држава и нова власт ниси дуго чекали да „Државној Основној Школи Старина Новак“ надену ново име. Маштовито су је назвали „Основна Школа број 7“. Нови печат је опет био округао али, иако је у средини био нови државни грб републике уместо грба монархије, назив школе, али и нове

државе, били су исписани, **можда нисте знали**, само Ћирилицом. Овај печат, заједно са маштовитим именом, потрајао је најкраће у стогодишњој историји наше школе. Већ 1952. године, школи је враћен њен прави назив „Старина Новак“, па јој је пун назив гласио „Осмогодишња школа Старина Новак“. Печат из овог периода није сачуван јер је бирократија, увек гладна реформи, поново мало изменила пун назив школе, иако се школа као ни предходних пута раније, није променила ама баш ништа задржавши, хвала Богу, бар свој истински назив „Старина Новак“. Пун назив који је добила те 1957. године, а који носи до данас, док се нека нова реформа не дотакне поновне допуне и измене имена школе симулирајући да се нешто важно дешава – гласио је Основна школа „Старина Новак“. Наравно, поново је морао да се изради нови печат школе. Нови печат имао је три реда натписа око грба Социјалистичке Републике Србије, а само је трећи, најкраћи ред садржао име школе док су два реда служила за истицање да је Србија Социјалистичка и да је Република.

Иако се назив школе није надаље мењао, печати јесу! Променила се држава неколико пута иако школа није мрднула са места па је био ред да се макар печат школе промени. Стигли смо до печата које школа данас користи. Има их три. Разликују се по величини. Најмањи је величине малог нокта и служи само за оверу учињених грешака у документима. Средњи чак нема ни грб већ монотони назив школе који кружно клизи по ободу печата. Највећи печат у центру садржи грб, пун назив школе и, по први пут, назив државе у којој је школа. Јер, ниједан печат до днашњег дана није садржао име државе у којој је школа,

ниједан нема ни помена да је икада постојала ни стара, ни нова, ни скраћена Југославија. Надајмо се да је коначно дошло време када се ни печати ни држава више неће мењати, а да ће се по печату знати не само која је школа него и која је држава.

ДВОБОЈ ДВОЈЕЗИЧНЕ НАСТАВЕ И БИРОКРАТИЈЕ

Не постоји школа у Србији која дуже спроводи српско-енглеску наставу непрекидно, од ОШ“Старина Новак”. Пракса спровођења наставе на енглеском и српском језику почела је 2006. године. Ентузијастични почетак окупљао је око овог посла велики број наставника али је сложеност наставничког рада овог пројекта осипао временом број наставника укључених у двојезичну наставу и усталио се на три предмета који се изводе двојезично (математика, историја, физика) и данас. За реализацију двојезичне наставе формирају се посебна одељења, по једно у седмом и једно у осмом разреду. За упис у двојезично одељење ђаци кандидати полажу тест провере знања енглеског језика. Највећу кризу двојезичне наставе, **можда нисте знали**, наша школа је имала 2016. године, тачно на јубиларну десетогодишњицу спровођења двојезичне наставе у нашој школи. И, уместо да уживамо у обележавању овог важног

јубилеја, наслажујемо се честиткама и похвалама за постигнућа у овом облику наставе који не спроводи ниједна школа у Србији сем наше, као хладан туш стигла је неумољива бирократска одлука ресорног министарства да наставници, који већ 10 година држе наставу на енглеском, по новим стандардима не испуњавају потребан ниво знања енглеског језика. Запретило је потпуно гашење двојезичне наставе, не само у нашој школи него у Србији! Бирократском одлуком ускраћено је целој генерацији ћака овај вид функционалне наставе. Али, оно што је покварила бирократија спасила је својим ћацима ОШ“Старина Новак”. Основала је *Клуб за двојезичну наставу* који је спровео двојезичну наставу као ваннаставну активност. Чак је овај клуб успео да одведе ћаке у Холандију и са партнерском холандском школом Sint-Janscollege, Noensbroek, спроведе посебан програм двојезичне наставе у иностранству. Идуће године бирократска заврзлама је отклоњена али је учињена трајна штета. Један наставник, разочаран лицем бирократије која не штеди чак ни школе, трајно се повукао из пројекта двојезичне наставе. Од тада, двојезична настава се спроводи за три предмета.

Поглавље шесто

НЕДОУМИЦЕ ПРОСВЕТАРСКЕ

Ово поглавље је настало од текстова који су објављивани у рубрици „Недоумице просветарске“, у школском листу НОВАК. Услед немања савременог просветарског часописа који би се бавио актуелним и горућим темама из позиције наставника и непосредних реализација наставног и васпитног процеса, а не из позиције законодавца и званичних институција власти, наша школа је у свом листу установила рубрику која ће, бар у некој мери, коментарисати најактуелније просветарске теме. Текстови у знатној мери имају сатирични тон али су аналитични и конструктивни, а пре свега искрени. Нису намењени ђацима већ наставницима и онима који се баве образовањем или историјом образовања (ако се код нас ико тиме аполитички уопште бави). Аутор ових текстова трудио се да, попут овлашћеног заступника, искаже реакције непосредних реализација наставе на новотарије које стижу из многих канцеларија и кабинета разних министарстава, секретарија и невладиних организација. У текстовима се настоји указати да су школе, као живе лабораторије, постојале и успешно радиле и у ранијим прохујалим временима, да су и у тим временима имале материјалне и формалне пропусте, и да ова искуства, кад их већ имамо, треба искористити приликом тражења решења било ког просветарског питања садашњицу (као да нових, никада неразматраних просветарских питања уопште има?!).

Ови текстови скрећу пажњу на проблеме произтекле из новог савременог виђења многих тема: улоге ђачких родитеља у раду школе, смисла и сврхе ђачких права, заштите података о личности, ефикасног начина финансирања школе, оправданости одељенског организовања

ћака, сврсисходност рада са формом фиксираних школских часова, оцењивања и вредновања, смисла и стварног разлога извођења ћачких екскурзија, улоге и важности ваннаставних активности, сврхе позитивне дискриминације и инклузије, родне равноправности у језику, редефинисања смисла васпитања у школи, планирања писања и коришћења уџбеника а посебно буквара, последицама болног судара обичајног права са западноевропским либерализмом – и много других тема.

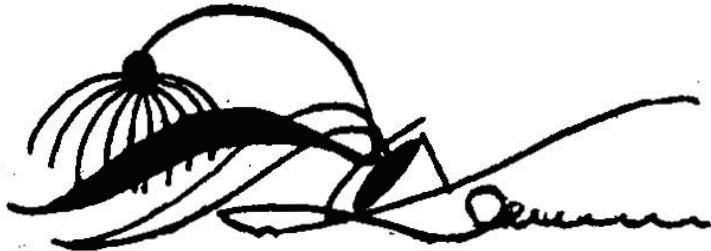
Аутор ових текстова је настојао да ехо наставничких реакција на мноштво новина у образовном систему, што више појача и оснажи, да их појасни и детерминише јер је полазио од општепознате колективне особине просветара да су уздржани у изражавању својих ставова према свим реформама које су у нашој историји спровођене (немојте да вас завара постојање синдиката просвете као доказа да просветари нису пасивни и кротки јер синдикати нису продукт наставника и учитеља и по својој природи су неспојиви са наставничким позивом). Такође, у овим текстовима веома се уважавала чињеница да не постоји ниједна истинска организација просветних радника, наставника и учитеља, какве имају универзитетски наставници, у којој се искуства и ставови непосредних реализација наставе могу чути и заступати.

Стара традиционална решења у извођењу наставе се листом одбацију, а нова су превише често само мртво слово на папиру које у реалном животу школе нису спроводљива делујући бајковито и утопистички. Стиче се утисак да расте општа фрустрација просвете зато што наставника нико ни за шта не пита већ се уместо у позицију креатора ставља у позицију извршиоца. Рубрика „Недоумице просветарске“ школског листа НОВАК, је мали светионик који својим текстовима као слабашним сноповима светлости настоји да макар по који зрак баци на широке просветарске области прекривене мрклим мраком због друштвених и националних лутања. Света је дужност

просветара да од просвећивања никада не одустају, нити када се чини да се спроводи генијална реформа која доноси решења за све проблеме просвете, нити када изгледа да је све пропало и да су сви од школе дигли руке. Остаје само да се на прави начин препозна ко је заиста просветни радник.

КО СЕ БОЈИ ВУКА ЈОШ

Одељењска стрешинка је родитељки Петровићки објаснила ко је руководиошкоња Стручног већа, ко је пишиња уџбеника, ко су тренерка и говорница, и када ће сервир доћи са боловања да би теткиџан на замени у трпезарији могао мало да помогне домарки. Такође је замолила родитељку да поздрави ђакињу Петровићеву.

Ове године ступио је на снагу Закон о родној равноправности који је нашој школи донео неке од обавеза за које није сигурна како да их испуни. Овај закон прописао је измене садржаја постојећих планова и програма наставе и учења, студијских програма и уџбеника и другог наставног материјала, што ће у пракси изискивати израду, штампање и дистрибуцију нових уџбеника. Такође, овај закон налаже коришћење родно осетљивог језика не само у уџбеницима и наставном материјалу, него и у сведочанствима, дипломама, класификацијама, звањима, занимањима и лиценцама. Даље се овим законом налаже да се уравнотеже заступљености полова при упису на студијске програме што, заправо, значи да ће приоритет при уписивању на факултет имати изједначавање броја мушких и женских кандидата над бројем бодова које су

кандидати и кандидаткиње имали и имале при упису. Исто важи и у области научноистраживачког рада и спорта.

У нашој школи, од укупно 77 запослених, само су 15 запослених мушких пола, из чега проистиче наша тешкоћа да испунимо законску обавезу уравнотежене заступљености полова јер је женски пол више од пет пута заступљенији од мушких иако закон подразумева потпуно супротну премису. Но, у школи се због тога нико не осећа угроженим, већ у школи постоји већинска замишљеност због стрепње како да се испуни обавеза коришћења родно осетљивог језика. Ради испуњења прописане законске обавезе неопходно је створити речи које никада нису до сада у школи коришћене. Неки од неологизама које закон налаже да буду створени још увек представљају нерешив задатак. На пример, термин *одељењски старешина*, који је одувек коришћен у мушким роду, како законито исказати у женском роду? **ОДЕЉЕЊСКА СТЕРЕШИНКА!** Посебан проблем представља стварање женског рода од незаобилазне речи **ђак!** **ЂАКИЊА!** (немојте се преварити па помислiti да је женски ћак ученица јер је ученица женски ученик – такође немојте користити ни **ђакица** јер је то деминутив од **ђакиња**). Неки од неологизама не изазивају велика неприхватиња, као што су *родитељка*, *педагошкиња*, *просветарка*, па чак ни *психолошкиња*, али нескривени протести настану када женске писце уџбеника ословимо са **ПИШКИЊА УЏБЕНИКА!** (немојте се преварити па помислiti да је женски писац *списатељица* јер је *списатељица* женски *списатељ*). Ништа мањи протести не уследе када женске руководиоце стручних већа ословимо са **РУКОВОДИОЛОШКИЊО СТРУЧНОГ ВЕЋА!** Са неким новим

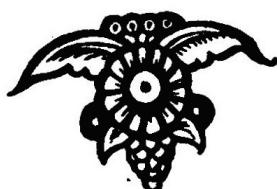
терминима неизбежно изазивамо забуну код ђака. **ТРЕНЕРКА!** **ГОВОРНИЦА!** **ПОСЛАНИЦА!** Најзамршеније стварање неологизма показало се у случају, у школи свима познатог *секретара школе*. *Секретарица* је службеница средњошколског образовања, а *секретар школе* је дипломирани правник, одакле произилази да женски род за *секретара* није *секретарица*. *Секретарка* је службеница секретаријата, најчешће на челу секретаријата, а *секретар школе* није део ниједног секретаријата па зато женски род за *секретара школе* не може гласити *секретарка*. Наметнуо се и предлог **СЕКРЕТАРУША** или се од тога одустало делом због тужног лица секретара школе Оливере Гавриловић када је чула за *секретарушу*, још више због оправдане констатације да је ова реч погрдни назив за секретара (и мушки и женског). Морали смо да се опасно напрегнемо и сmisлим спасоносно решење: **СЕКРЕТАРКИЊА!** Дај шта даш само да није **СЕКРЕТАРУША!**

У родно осетљивом језику појавили су се проблеми где смо их најмање очекивали, код склапања облика мушких рода од женског. Како гласи мушки род речи *теткица*? **ТЕТКИЦАН!** Како гласи мушки род речи *сервирка ручка у школи*? **СЕРВИР!** Додајмо, за сваки случај, и следећи пример. Како гласи женски род речи *домар школе*? **ДОМАРКА!**

Покренуто је и питање женског рода презимена. Да ли ћемо вратити женске облике презимена па кћер из породице Петровић поново звати *Петровићева*, а мајку *Петровићка* јер закон је јасан да је забрањено женски род ословљавати мушким родом?

Вук Стефановић Каракић је сматрао да је језик заједно са вером и обичајима једна од три народне светиње и био је

противник ковању нових речи. При стварању *Српског речника*, строго се придржавао начела да у речник не могу ући речи које не живе у народу. Став према помодарском измишљању нових речи Вук је на делу заступао у више прилика. Када је *Друштво српске словесности* покренуло питање стварања домаће научне терминологије, Вук се вучије супротставио измишљању нових речи како је чинила већина чланова друштва. Сматрао је да нове речи треба стварати када буде потреба и да „ваља их правити од народнијех ријечи и по својству народног језика, према осталим ријечима“. Свој став показао је и када је критиковао Видаковића због непознавања правила језика које произилази, према Вуковом мишљењу, из непознавања начина живота, српских обичаја и историје. Критиковао је и Мушицког истичући да код њега препознаје симптоме академске застрањености у језику јер се однародовао. За заступнике овог зла које се одражава на језик Вук је, сасвим народски, говорио: „поред туђијех језика на коме науке слушају, којима послове службе раде и у друштвима се разговарају, заборавили су српски и мислити, а њихов *народни језик*, којега силу и сладост и богатство они већ не познају, чини им се прост и сиромашан, зато су га искварили и једнако га кваре“.

О ЦИЉЕВИМА ВАСПИТАЊА ПРЕ 100 ГОДИНА

Да ли циљеве васпитања одређују педагози, наставници и васпитачи или они зависе од државног уређења? Да ли је ова недоумица иста каква је била пре 100 година? Шта је о циљевима васпитања у свом невеликом делу „Циљ васпитања с гледишта социјалне педагогике“ говорио пре 100 година швајцарски педагог Роберт Сајдел?

Роберт Сајдер (1855-1933), швајцарски педагог, доцент Универзитета у Цириху, за савремену јавност је скоро потпуно заборављен и њиме се данас баве само најужи стручни кругови. У своје време, Сајдел је био светски значај научник чији ставови се нису могли игнорисати, а чија дела су превођена и код нас. Негде у време када је ОСНОВНА НАРОДНА ШКОЛА „СТАРИНА НОВАК“ почела да ради, преведена је и објављена Сајделова невелика књижица на 32 стране у „Београду - Борчи“ (како јасно стоји на задњој корици књижице), где се као уредник потписао Милош Б. Јанковић, учитељ. Књижица је објављена у оквиру библиотеке „БУДУЋНОСТ“, као свеска 19. под насловом „Циљ васпитања с гледишта социјалне педагогике“ (данас кажемо „педагогије“).

Ако бисмо прочистили језичке архаизме (један је већ наведен - „педагогика“), Сајделова разматрања, стара чак један век, делују свежије и подстицајније за просветарска размишљања данас од многих јалових теоретисања бројних данашњих владиних и невладиних организација које штанцују огромну количину радова, које називају „пројекти“ или евентуално „радионице“, а за које добијају дебеле новце, или из државног буџета, или из приступних и других иностраних

фондова. То је сасвим довољан разлог да се Робер Сајдел нађе у „Просветарским недоумицама“ овог броја НОВАК-а.

Сајдел полази од разматрања самог разлога васпитања и наводи:

„Човек као јединка не може постићи своју сврху, он то може само као члан народне заједнице; човек, одвојен од људи, не може развити своје богате природне дарове, а нарочито своје духовне и моралне наклоности већ то може само у друштвеном животу; човек се не може васпитавати и образовати ван друштва, него само у друштву и са друштвом; човеку је ван друштва непотребно свако васпитање већ му је потребно само у друштву; стога за человека ван друштва не треба постављати никакав циљ васпитања.

Пошто је човек по својој природи друштвено биће, то је грех према његовом унутрашњем бићу васпитавати га за себе; пошто се човек образује и васпитава у друштву, то је потребно да се васпитава и за друштво; пошто човек може постићи задовољење својих потреба, своју срећу и свој најбољи и највиши развитак само у друштву и са друштвом, то он треба да се образује у друштву и за друштво.

Све знање и умење, све способности и врлине човека немају никакве вредности за себе; те особине имају тек онда вредност, када се ставе у службу друштва.“

Сајдел је сасвим јасан када указује на промењивост васпитних циљева кроз историју:

„Ако пратимо васпитни циљ у историји педагогике, видећемо да је он промењив. А зашто је промењив? Зато што њега одређује облик друштва, и што је сам облик друштва промењив. Као што се мења облик друштва, тако се мења и циљ

васпитања. Промењивост циља васпитања у историји може се схватити само помоћу промењивости облика друштва. Ове чињенице јасно показују, да нам промене васпитања и наставе остају нејасне, бесмислене и неразумњиве, док се не упознају и разумеју промене друштва.“

Сајдел о циљевима васпитања храбро проговора из позиције свог времена, које је сада век за нама:

„Какав циљ васпитања треба да истакнемо ми, људи 20. столећа, чланови једне демократске државе, који верујемо у будућност и будућу државу? Ми наставници и васпитачи треба да верујемо у могућност оплемењивања човечанства, у могућност лепше и боље будућности, иначе нисмо прави васпитачи и наставници.“

Сајдел се осврће на практичне одлуке које се односе на организовање рада школа, и дичи се одлукама „циришког учитељства“ у чему се може видети колика је била стручна слобода ондашњих учитеља:

„Циришко учитељство је 1868. г. захтевало проширење јединствене народне школе до 15. године са секундарном школом, а 1885. г. школски синод у Анделфингу донео је одлуку о обавезности секундарне школе. Тада је наш уважени колега Густав Егли, доцније наставник методике на универзитету, одржао у синоду одлично предавање и допринео овој славној, социјал-педагошкој одлуци.

Јединствена народна школа до 15. год. дечјег живота је леп циљ народног образовања, који служи на част и славу циришког учитељства. Ми ћемо се непоколебљиво држати тога циља, јер је он педагошки добар, а социјално потребан.

Јединствена народна школа треба да служи животу, а не сме да буде установљена ради потребе оних пет од сто ђака, који хоће на средње школе. Средње школе треба да се управљају према народној школи. Оне се морају тако уредити, да буде отворен пут за ђаке народних школа. Ми нећемо да се деца у народној школи дресирају у извесним предметима, нити пак да се обучавају у занатској и стручној једностраности. Општечовечански циљ образовања наших великих педагошких пионера забрањује нам такво образовање омладине, а то је супротно и нашој демократији.“

О циљу васпитања Сајдел изводи уопштен, теориски закључак:

„Потребан нам је циљ образовања, који ће лепим речима и великим појмовима о врлини и савршенству дати истинит и жив, земаљски достижен и човечански могућан, одређен и јасан садржај. Потребан нам је један циљ васпитања коме неће недостајати друштвено користан и привредно потребан ручни рад, техничка и уметничка радна способност и стручна марљивост, јер су то основи врлине человека као члана демократске заједнице, која се заснива на раду.“

За постизање теориских начелима циља васпитања, која је поставио, Сајдел предлаже конкретно решење:

„За друштво је највиши интерес, да се што је могуће више развијају и образују све добре наклоности и сile људи, који сачињавају то друштво, јер су друштву слободних и једнаких потребни потпуно развијени и свесрдно образовани чланови. Од свестраног, хармонијског васпитања и образовања чланова једног народа зависи његова снага и радна способност на техничкој, уметничкој, привредној, духовној и моралној

области, а од социјалних и политичких врлина грађана и грађанки зависи снага једне државе у њеном самоодржању и борби за опстанак.

Стога прави васпитач човека неће бити обожавалац једнострданог уметничког васпитања; он неће бити ни обожавалац једнострданог образовања разума, него ће прави васпитач човека бити апостол хармонијског образовања.“

Ако се сетимо још једног Швајцараца који је био савремник Роберта Сајдела, великог пријатеља и познаваоца Српства, др Арчибалда Рајса, и упитамо се колико су Срби чувеног Рајса послушали, лакше ћемо разумети и самог Роберта Сајдела, а такође и савремени тренутак српске просвете.

СВИ ЛИСТОВИ ОШ“СТАРИНА НОВАК”

Мало ко зна да лист НОВАК није једини часопис који је наша школа издавала.

Први прави штампани лист школе „Старина Новак“ за који поуздано знамо, објављиван је пре 62 године и звао се *НАША РАДОСТ*. Први број изашао је, заправо, као двоброј далеке 1957. године. Квалификован је као *лист ученика осмогодишње школе Старина Новак*, а први уређивачки одбор чинили су Олга Ратковић, професор, Нада Босанчић, учитељица, и Зорица Живановић, ученица четвртог разреда. У уводној речи

уређивачког одбора се каже да осмогодишња школа „Старина Новак“ добија свој часопис који ће омогућити свим ученицима да окушају своје могућности на литерарном пољу, и да је лист првенствено намењен ученицима да сами у њему сарађују и да га редовно прате. Из овакве прокламације листа *НАША РАДОСТ* јасна је методичка опредељеност још далеке 1957. године да ђаци сами раде а да им се само створе услови за то. Да ли смо данас, препотентно, поново открили овај облик функционалног учења, као да га нико пре нас није примењивао, незналачки се не осврћући на поменуте просветарске тековине? Да ли има разумног оправдања због чега се у савременим просветарским сремљењима не осврћемо на искуства из прошлости?

Лист *НАША РАДОСТ* објавио је, колико смо до сада утврдили, најмање шест бројева од којих су само бројеви 3 и 6 појединачни бројеви. Остали су објављени као двоброји. *НАША РАДОСТ* је излазила од 1957. године до марта 1962. године када је објављен број шест за који нисмо сасвим сигурни да је био и последњи. Оно што је сигурно јесте занимљива чињеница да су свих шест бројева објављени у периоду када школа „Старина Новак“ није имала своју школску зграду и када се потуцала од једне до друге школе. О овоме прецизно сазнајемо од Лепе Прокић 6/1 која у *НАШОЈ РАДОСТИ* број 6, у тексту под насловом „Наше зимске радости“ пише: *Премештали смо се из школе у школу, јер нисмо имали своју одређену школу. Осећали смо се као сирочићи без мајке. Били смо нежељени гости другим школама и као прогањани.*“ У тим условима, у најтежем бескућничком периоду у историји школе, наша школа објављује штампани лист! Да ли је ово упечатљив доказ колика виталност и

потенцијал у себи школа као институција садржи? Да ли јој се у савременом тренутку указује толико уважавање?

Школски лист, који опстајава и траје, поуздан је доказ креативности дотичне школе као целине. За његово трајно излажење неопходно је активирање скоро свих сегмената школе, у ужем и ширем смислу. Искакање бар једног сегмента изазива урушавање, бар у дугорочном смислу. Скоро да би се могло прогласити да је лист једне школе показатељ њеног истинског глобалног стања, на које се, наравно, одражавају утицаји времена у коме школа постоји. Због тога онеспокојава чињеница да су ретке школе које свој лист објављују у дужем периоду, без прекида. Јер, ако је за трајно излажење школског листа потребна креативност и слобода школе, а прописани су јој уместо тога стандарди и нормирање, неизбежно је питање да ли школи замире њена примарна улога.

НОВАК је знак да школа може покренути свој умртвљени потенцијал. *НАША РАДОСТ* је излазила најмање пет година у најтежем периоду за школу, а НОВАК излази, закључно са овим бројем, пуних осам година и све је бољи и лепши. На општини Палилула то је једини школски лист међу 17 основних школа. Ни у Београду се не може пронаћи велики број школских листова који трају. Као да је школски лист НОВАК у свему оснажен хајдучком снагом Старине Новака.

О УЏБЕНИЦИМА У ДРЖАВИ СТРАДИЈИ

Таман се прими један уџбеник и ученици га набаве, а, тек, сутрадан донесе министру други уџбеник неки његов приснији и, разуме се, треба и њему учинити – каже Радоје Домановић.

Књига „Страдија“ Радоја Домановића, која није уврштена у школску лектиру, говори о болестима просвете које, чини се, нисмо преболели ни до данашњег дана. О уџбеницима се расправљало и пре век и по, а да ли смо од тада суштински унапредили национални став о овом важном просветном питању или се исте недоумице намећу и данас, процените сами. Да ли се однос државе према школи, упркос високим технологијама, уопште променио, било би најправедније да нам сам Домановић у свом стилу одговори. Срећна је околност да Срби, ипак, уопште имају Радоја Домановића и његов опис министарства просвете пре више од 120 година, јер то пружа непроцењиво вредну могућност сагледавања колико су прилагодљиве и жилаве бољке српске просвете које Домановић описује, а које се, иако обучене у савремена дигитализована и дуално образовна одела, могу препознати и данас. Наравно, Домановићева слика српске просвете из претпрошлог века отвара и истинску могућност да се српској просвети ударе природни и искуствени темељи уместо теоретских и уvezених из други друштава. Другим речима, будућност српске просвете може се успешно градити ако сеуваже искуства из прошлости а чују искуства садашњих непосредних реализација образовања.

У овом броју НОВАК-а доносимо вам део Домановићевог описа министарства просвете државе Стадије. А ако вам се

нешто учини познатим верујте да је писано у претпошлом веку, а не данашњих дана.

Сви чиновници у министарству, пошто су књижевници, онда, разуме се, пишу књиге; само господин министар не пише ништа. Пред њега нисам смео ни излазити, јер ме сви увераваху да тако дрзак покушај не чиним, ако ми је глава мила. Господин министар, веле, ради поваздан гимнастику, врло је напрасит човек, и воли да се туче.

Причају да се чак, једног дана, потукао са поглаваром цркве. И поглавар цркве добар гимнастичар и страстан јахач, међутим напрасит човек, и тако исто се туче. Једног је свештеника ударио штапом по глави у божијем храму, из непознатих разлога. Он је ту своју напраситу нарав, како сви мисле, добио читајући многе свете књиге, те се његови испади правдају, и чак му нико не замера. Први сукоб његов с министром био је због неке јахачке трке, па одмах дођоше у ред још многа друга питања побожна и просветна, од којих је зависило правилно васпитање омладине. На пример: главар вере је тражио да, пошто-пото, у уџбенике школске о вери уђе и један део о гајењу ждребади, а министар је тражио да место тога уђе чланак о пливању. У тим важним питањима нико није хтео попустити и ствар, мало-помало, дође дотле, да један другога нису могли гледати. Министар, да би свом противнику што више пакостио, нареди да се чак ни у зоологији у школама не сме предавати о коњу, а место те одвратне животиње, кад она дође на ред у предавању, да се предаје о пливању у хладној води.

Али, то су већ ситније ствари што се мења једно место у уџбенику, јер се и уџбеници, па чак и целокупни програми за наставу, мењају сваког другог дана.

Нема човека који је са службом у просветној струци, а да не пише уџбенике за школе; а, сем тога, сваки спремио какву корисну књигу за награђивање ученика и за лектиру доброј деци.

Уџбеници, управо писци, чекају на ред. Треба многе помоћи материјално, и према томе се и уџбеници откупљују или препоручују школама као обавезни за наставу. На првом месту министар подмири своје присне пријатеље и рођаке. Таман се прими један уџбеник и ученици га набаве, а, тек, сутрадан донесе министру други уџбеник неки његов приснији и, разуме се, треба и њему учинити. Одмах истог дана распис:

„Пошто се дугом употребом показао уџбеник (за тај и тај предмет, од тога и тога) врло неподесан, то ће се, у интересу наставе, досадашњи уџбеници избацити из употребе, а узеће се уџбеник...“ (име писца сам заборавио).

БУКВАР НАШ НАСУШНИ

Иако буквар имају и други народи, вековна примена код Срба учинили га је неизбрисивим каменом темељцем српске културне баштине, а евентуално угрожавање буквара и букварског учења директан је удар на српски национални идентитет. Знамо ли који је, за сада, најстарији штампани српски буквар, и како то знање може помоћи савременој српској просвети? Да ли тридесетак различитих бувара који се тренутно нуде од различитих издавача, поштују вековни традиционални концепт српског буквара или га расплињују и растачу?

За оне којима је чудно што је хајдучки харамбаша Старина Новак био писмен и образован војсковођа, можда ће још изненађујуће деловати чињеница да најстарији штампани српски буквар датира још из времена живота Старине Новака. Штампан је у Венецији 1597. године у два издања 20. и 25. маја, у типографији Ђованија Антонија Рампацетија. У време издавања првог издања, Старина Новак је већ био времешан и описан мењен човек због чега можемо бити сигурни да из поменутог буквара није учио, што не значи да га дијете Груица није користио. Књижица је димензија 10,1 са 7,8 центиметара, од свега четири стране на којима су били утиснути 37 слова азбуке, молитва за вежбање читања и неколико бројева за учење рачунања. На друго издање овог буквара није се дуго чекало и објављено је само пет дана после првог, 25. маја 1597. Друго издање је четворолисно и штампано је на осам страна.

Први штампани српски буквар је саставио монах Сава из манастира Грађиште, уз благослов игумана Стефана, родом из

Паштровића. Једини познати примерак првог издања овог буквара изгорео је 6.априла 1941. приликом нацистичког бомбардовања Београда, када је бомбама сравњена Народна библиотека на Косанчићевом венцу. Срећом, истраживачи Ђорђе Радојичић и Милорад Ванилић фотографисали су га, описали и рад о њему објавили 1940. у предратном просветарском часопису „Учитељ“, па данас барем зnamо како је изгледао. Друго издање је имало више среће и данас се један примерак чува у Народној библиотеци Србије која, хвала Богу, није гађана у последњем прошловековном бомбардовању.

Историја српског буквара подсећа нас да су Срби вековима уназад имали планско и системско спровођење образовања и васпитања. Букварско учење садржи све принципе модерне методике у чemu треба тражити објашњење за изузетну успешност старих учитеља иако су радили у тешким условима. И не само да се букварско учење показало најпримереније природи детета, већ и као непроцењив кохезиони фактор у очувању српских националних одлика јер омогућава да сва српска деца, где год се налазила, уче из исте књиге на исти начин, што на магичан начин спаја сву српску децу света, на исти начин на који прослава ђачке Славе Светог Саве спаја сву Српчад на свету. Зато не треба да чуди што у минулим вековима српски буквари нису настајали у Србији већ у нашем народу у расејању. Чак и први српски буквар по Вуковом праволису написао је Србин из Аустро-Угарске, отац српске педагогије Ђорђе Натошевић. Пре њега, сви писци српских буквара били су ван Србије: Гаврило Стефановић Венцловић, Теофан Прокоповић (Сремски Карловци), Матија Карамата

(Рим), Захарије Орфелин (Венеција), Павле Соларић (Млеци), Вук Караџић (Беч) – а тек 1838. појављује се из државне штампарије у Београду буквар Петра Радовановића, потом 1846. „Брзоуки буквар“ Исидора Станојевића, а у Црној Гори 1836. „Србски буквар у Црној Гори“ од Стева Чутурила, да би данас близу тридесет издавача нудило свој српски буквар.

Да ли треба да постоји један буквар у једном времену, како је одувек вековима било? Да ли буквар треба да буде питање од највишег националног значаја? Остављамо да сами, након истинског сагледавања српске културне баштине, одговорите.

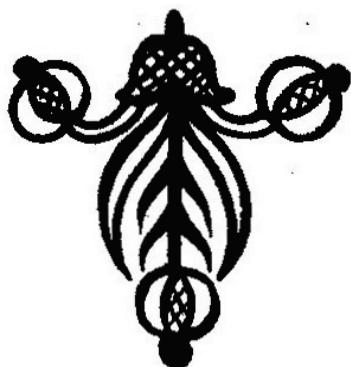

РЕФОРМАМА ДО РАСФОРМИСАЊА?!

О потреби за реформама образовања може се чути у свакој прилици када се задене разговор о образовању. При томе, по правилу, мало или нимало се не сагледава искуство наших образовних система из, чак, минулих векова. Нема објашњења зашто се потеже за резовима, који се еуфемистички у политиканском стилу називају реформе, када смо народ који није без традиције у образовању и који је развијао свој образовни систем примерен ситуацији и условима који су постојали. Колико познајемо своју просветарску прошлост и да

ли је познајемо мање или више у односу на образовне системе страних држава и народа који са нама немају много везе? Вероватно је слична питања себи постављао и, свакако најзначајни српски просветни радник у историји наше просвете, Ђорђе Натошевић. А подсетићемо да је Натошевић имао пуну подршку образованог кнеза Михајла Обреновића али не и ондашњих службеника у образовном систему.

Овом приликом, у савременом лавиринту нових наставних предмета али и недоречених многих елементарних појмова како о српском језику и ко га говори, тако и о географским појмовима али и шире - подсећамо на ЗАКОН о *Народнијем школама у Краљевини Црној Гори* и ЗЕМЉОПИС КРАЉЕВИНЕ ЦРНЕ ГОРЕ за ученике трећег разреда основнијех школа који је прегледала и одобрила ондашња К.Ц.Школска комисија. Жеља нам је да сами читаоци НОВАКА покушају да дођу до закључка да ли су нам основе образовног система данас јасније и прецизније него што су биле пре 107 година.

ПРИТУЖБЕ ЂАЧКИХ РОДИТЕЉА ПРОТИВ НАСТАВНИКА МИЛОША ЦРЊАНСКОГ

Мало је познато да је један од највећих српских књижевника био професор гимназије у Панчеву, у периоду од јесени 1921. до лета 1922. (тада је почела да ради и наша школа што значи да смо са Милошем Црњанским били колеге). Предавао је српски језик, историју и земљопис, и гимнастику. Његов опис наставничких мука као да је сачињен у данашњем времену. У „Изјави управитељу Државне гимназије у Панчеву“ коју је Црњански писао својеручно, јасно се види његов став о ђацима, њиховим родитељима и наставничком позиву.

Господину Управитељу Државне Гимназије у Панчеву

На Вашу доставку под резерв. бројем 2 и 3, част ми је дати следећу изјаву.

Обе ове родитељске тужбе, распрострањене су појаве оног менталитета, који, код родитеља ученика ове гимназије, изгледа, влада: да без скрупула из скепсе према молиоцу своје деце, дижу, исувише често свој глас против наставника, оптерећених изувише, својим пословима и бригама.

Обе ове тужбе могле су доћи само од ученица, онако пропуштених и слабо васпитаних, због ратног времена, у течајевима задњих година.

Позната је ствар колико је морал, цинизам и брутална неваспитаност ђака, у задње доба, задавала бриге наставницима. Зна се, да школе у целој земљи, преживљавају кризу, и да је родитељска наклоност према деци, а против наставника, у задње доба, довела до безизлазне ситуације. Док наставници под најтежим околностима врше своју тешку дужност,

дотле родитељи пишу, како се баш у овој гимназији, често догађа, анонимна писма и тужбе против оних наставника, који својом строгошћу хоће да прекину ово „поратно“ стање школа.

Карактеристично је да је оптужба уперена против два члана професорског колегија, против којих се, добри ћаци, никада још пожалили нису.

А да се даље упуштам у оправдано ограђивање од оваквих жаљења изјављујем:

Г.Светислав Пандуров, по записнику жали се на мене, јер му кћер „стално грдим пред разредом“.

Мој одговор: не грдим је, него је упућујем на оно, што, засад, не показује, учтиво, културно понашање.

Пред разредом, у педагошке сврхе, ја сам јој често говорио, увек када сам критиковао писмене радње из српског језика „Ви немате књижевне образованости, пишете неписмено, не читате у опште ништа, знate само оно што набубате, па и онда, врло мало.“ То ми је била дужност, јер настава није хладно оцењивање ћака, особито не књижевна настава, него искрено општење са ћаком. Никада моја упутства нису била увредљива. Она се никада, против њих оградила није, све досад, кад је видела да ће имати рђаву оцену у овом тромесечју.

Лаж је да сам је питao „из какве је куће, кад је тако неинтелигентна“?

Она је, и крај свих мојих опомена, да је „шапутање“ недостојна ствар за ученика VIII.p.- као и лаж – покушала да преваром из књиге помогне своју другу, која је била неспремна. То је учинила дрско пред мојим очима, у првој (...). Када сам јој револтиран рекао да треба да се стиди тог покушаја, јер то повлачи кроз цео живот тежњу да се обмане, избегне, спаже, и питao је – „Какви су то бичаји, где их је научила, та ваљда у вашој кући нико не учи на овакво што?“ - и то тек после дрског држања, и гримаса, она је ми је на очиглед разреда правила. Записавши је у дневник

морао сам и даље да пратим израз њеног лица, који је био апсолутно неиздржљив и сраман.

Лаж је, да сам јој рекао „да сумњам у њене остале оцене“?

То је извртање мојих речи.

Рекао сам јој, када ми је рекла „да ће само из мог предмета имати рђаву оцену“, а из осталих „добру“ – да у то сумњам. И заиста, она из осталих предмета нема оцене „добре“, него „довољне“.

У целој овој тужби је узрок „брутална пакост“ – једног некултурног, сељачког детета, које није добро васпитано.

Случај Христићеве је следећи:

Ја сам све до неки дан увек хвалио ту ученицу VIII. разреда. То доказује оцена, коју сам јој у I. дао: 5.

После сам приметио да је то девојка, која обмањује, ако може чак и преписује туђ рад, и нарочито, баш од остале господе упозорен, приметио да је не само нехатна, него и лукава. Не ради него се претвара да ради. На часу стално излази (ми не смејмо девојке запитати куда излазе!) И она (као и остале ученице VIII. разреда, изузев Главонићеве) вечно прави гримасе. Неиздржљива лица која фиксирају професора, а кад их казни понашају се дрско, само девојке без образовања. У разредном већу, међу наставницима била је стална тужба против ње.

VIII би разред могао посвежочити колико сам је опомињао.

Одвраћала је све са гримасама. Када сам је, по други пут, ухватио да нешто црта, смејући се, иза леђа ученице Беле и позвао да ми папир преда, она ми је то одбила дрским држањем и слегањем рамена. Требало је видети ту девојку у том часу, па да се види како стоји васпитање после рата.

Лаж је да сам јој рекао да ћу је гонити на матури. Рекао сам „да ће зло проћи мада је интелигентна, јер не учи“. Апсолутно је било немогуће криво разумети моје речи.

Њена тужба је само обмана и жеља интриге, са познатим ознакама маловарошких сплетака.

Не признајем тако ни трунке неке кривице, напротив, обраћам пажњу г.Директора на сличне, све чешће, појаве, које могу, све више, отежати и тако већ тежак положај васпитача, у овом крају, где је толико опаких, заосталих од мађарских школа и аустријске културе и „отпадака“. Стоји за извесне, можда добронамерне, али лаковерне родитеље, (...), хоће да значе: право и контролу школа.

Панчево.

15.III. 1922.

учтив

Милош Црњански

ШТА СМО РАДИЛИ 120 ГОДИНА?

Јесу ли педагогија, методика, андрагогија и остале сродне науке ишта одмакле у знању о васпитавању деце за више од једног века

Велика је заблуда да су учитељи и педагози пре више од века знали о васпитању деце мање него ми данас, а још већа да нам је модерно доба донело спасоносна решења која су решила проблеме у васпитању деце. Као доказ оваквог става пружамо вам прилику да сазнате како се давне 1895. године у српском народу сматрало да треба васпитавати децу.

ПОУКА

ИСКУСТВО

Десет заповести о дечијем васпитању.

Једна учевна жена вели ово о васпитању деце:

1. Васпитај сама твоју децу. Нико ти у томе не може бити од користи од оних, што их ради тога узмеш у кућу. Ко с ј успехом хоће децу да васпитава, мора се уздићи над њима, т. ј. мора имати у њиховим очима уважења. Ово уважење не можеш и нећеш ти никоме другом уступити.

2. Подјај деци занимања. Пусти их нека се играју, или штогод раде, а не остављај их никада да стоје уз-лудни. Дете, кад се ничим не занима постаје дурљизо, ћудљиво и непристојно, а које се како вала занима, оно је љубазно, добро и сретно.

3. Пустите децу да истерају ћеф. Не тражи од њих да уз занимање своје буду увек мирна и да не лармају. Ако ће дете да се душевно и телесно добро развија, онда мора удове своје по вољи да креће и глас свој да вежба говором, смехом, певањем, а богате, по кад и кад, и дерњавом; мора свом уображењу по вољи учинити и ствари

Овај чланак је објављен у часопису ЦАРИГРАДСКИ ГЛАСНИК који је од 1895. до 1909. излазио у Цариграду на српском језику и, наравно, штампан ћирилицом. Чланак представља *Десет заповести о дечијем васпитању*, а представљен је тако да *Једна учена жена вели ово о васпитању деце*. Свака част овој ученог жени јер је све што вели потпуно разумљиво савременом човеку. Ваља само скренути пажњу да је овај чланак са посебним значајем истакао да се ради о поукама из **искуства**. Ово је драгоценог јер смо сведоци да се данас непосредним реализацијама образовања и васпитања, наставницима, не признаје да је њихово искуство пресудно за здравље просвете већ им се намећу стандарди просветне олигархије као смернице за рад.

њавом; мора свом уображењу по воли учинити и ствари овога света не само „гледати“, но и „опипати.“ Наравно свашта у своје време и на своме месту.

4. Остави децу у дечијој соби кад ти ко дође у посету. За тебе је можда пријатно и ласка твојој материјској љубави, да децу гостима прикажеш и да их пустиш да приказују шта знају и шта умеју, а гости да их хвале и да им се диве. Али за твоје гости то није врло пријатно, а по децу сасвим је шкодљиво. Она тиме постају сујетна, уображена и хоће да се дошадају: она чују у друштву одраслих многе ствари, које не би требала да знају. Она не могу у салону, и кад има гостију, да раде што, или да се играју, а то им увек шкоди и с' тога не ваља трпети. А ако се деца баш морају гостима приказивати, онда укратко и нека деца не буду при том главни предмет пажње.

5. Немој никад хвалити нити кудити децу, кад пам ту кога страног; тиме се вређају најнежније жице дечије осетљивости.

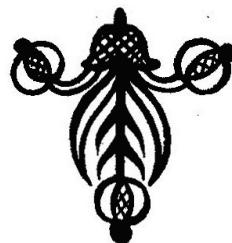
6. Држи на то, да деца буду безусловно послушна, али олакшај им у томе с тим, што ћеш им нешто заповедати или забрањивати само онда, кад је то нужно.

7. Буди доследна и спој уз то потребну строгост са згодно употребљеном благошћу. Немој кудити, нити кажњавати случајне дечије погрешке, као да су то неке велике кривице. А што се доиста има покудити и укорети, и то пропуштај — ако си што забранила, тврдо остави при томе.

8. Деца нису играчка. Немој пустунати с децом као с играчком, а не дај ни другима да то чине. Ова нису с тога на свету, да угађаје твојим ћудима, да ласкају твојој сујети и да теби или коме другом време прекрађују, него су она себе ради на свету.

9. Деца су у неку руку главне особе у кући.

10. Али она то не смеју знати и опажати.

„КРАТКО УПУТСТВО ЗА СРБСКЕ НАРОДНЕ УЧИТЕЉЕ“

Радити тако да се деца, где је год могуће, сама помажу, да сама траже, погађају, налазе, а не да све готово чекају; али, најважније, учити их све наочигледно, свашта најпре показати, пак онда говорити; показати све на стварима, икони, на примеру наочигледнијем, а где тога није, приповедањем, само ништа апстрактно - Натошевић нам још 1857. описује принцип рада учитеља који данас називамо функционална настава.

Највећи српски педагог и просветни радник у историји Срба, Ђорђе Натошевић, објавио је далеке 1857. године, у време када методика још није ни била сасвим развијена као наука о начину извођења наставе, књигу из методике којом је на студиозан начин приказао како градиво за ђаке од првог до четвртог разреда, треба обрадити. Колико задивљује проницљивост Натошевића да једноставно и очигледно споји начела наставе са практичним решењима, толико зачуђује да савремени стручњаци који се баве методиком не баштине ово просветарско благо као полазну основу за уређивање модерног образовног система, примереног српској култури и српској традицији. Као да су, тек у нашем времену, питања образовања изненадно попадала са неба, без икакве везе са предходним временима - савремени педагошки и просветни стручњаци скоро потпуно игноришу просветна решења која је Натошевић до детаља разрадио још пре 161 годину. Зато ће у овом броју НОВАК-а бити, бар симболично, исправљена историјска

неправда према великану српске педагогије Ђођу Натошевићу, али и скренута пажња на неке детаље његовог дела чији наслов је и наслов овог текста.

У поменутом делу, Натошевић се бави радом учитеља и поставља принципе народне школе, за коју каже да је одређена да децу са њиховим душевним и телесним дарима (талентима) вештачки освести и изобрази. У душевне дарове убраја: умност, религиозност, моралност и дружевност. А у телесне дарове убраја: здравље и снагу. Задаци народне школе су да освести и изобрази све умне дарове, све душевне снаге, веру у Бога, припреми за општински живот, оснажи тело, подучи како се чува здравље и отклањају болести. Циљ народне школе је Богом дане даре изобразити, а науке (наставни предмети) само толико вреде колико циља извршују. Натошевић посебно наглашава да је најважније развити ђачке дарове (у модерном сватању то би значило развити функционално учење) па чак и ако се предмети забораве јер, према њему, оснажени дарови остају нам довека а онда је лако сустићи свако градиво. Дакле, Натошевић нам још 1857. описује принцип рада учитеља који данас називамо функционална настава. Колико смо пропустили у развоју српског образовног система не уважавајући Натошевића, и колико смо, као тиква без корена, панично прибегли увозу страних образовних концепата?

Натошевић дефинише врло јасне и неспоре принципе методике за српске учитеље: *са познатог прелазити на непознато, а не натрашке; са лакшег на теже, и то постепено; са најпростијег на сложено; са крупнијег на ситније; са најближег на даље; са познатог на непознато; са видљивог,*

конкретног и реалног на невидљиво, апстрактно и идеално; увек са знањем што га дете има ићи даље; свака нова лекција да из предходне исходи а припрема наредну; у почетку лагано напредовати али истрајно и тврдо; удесити тако да сва деца пазе, мисле и раде; радити тако да се деца, где је год могуће, сама помажу, да сама траже, погађају, налазе, а не да све готово чекају; али, најважније, учити их све наочигледно, свашта најпре показати, пак онда говорити; показати све на стварима, икони, на примеру наочигледнијем, а где тога није, приповедањем, само ништа апстрактно. Да ли је било потребно, у нашем времену, измишљати стандарде компетенција наставника или је то важно просветарско питање Натошевић већ решио? Да смо развијали образовни систем, на принципима које износи Натошевић, да ли бисмо данас посезали за реформом или само за природним, безболним и нестресним потезима једино ради простог прилагођавања новој технологији и ритму времена али не и новим принципима?

У свом „Кратком упутству“ Натошевић описује шест области методичке примене, које назива *науке*. Трећа по реду, коју зове *Наука гледања, мишљења и говора*, учи ћаке да гледају свесно, удуబљено, проницљиво; да науче мислити логично и редовно, правилно и одабрано, тако да сем што многа правила за живот науче, ова наука школу омили и ћацима и учитељима. Како би ова начела конкретизовао, Натошевић даје опис како учитељ треба да води разговор о, на пример, прозору са својим ћацима, називајући ове смернице *мустра разговора о прозору*. Овом приликом навешћемо само прве две од укупно шест

мустри разговора: 1)учитељ пруживши прст на прозор пита: ко ми има казати како се ова справа уцело зове? Пенџер. Пенџер је турска реч, ми имамо наше лепо српско име прозор, тако га од сада зовите, остављајте турска и друга страна имена, где је год могуће. Пазите dakле сада ћемо се о прозору разговарати. Колико има ваша школа прозора? На ком зиду стоје, на коју страну света стоје окренути ови прозори? (исток, југ, запад, север). Прозори на југу држе собу зими топлије, цвеће у лонцу на њима најпре процвета, запитате то; а ко зна зашто? У собама са прозора на северу у зиму је најладније, а лети ладовно; а на прозоре источне и западне највећма навалује ветар, киша, снег, туча и др. Dakле на којима је најтоплије, а најладније? 2)Ко ми уме све делове прозора именовати? Како се зове ово? Крило. Ово? оплата (не ћерчиво) Ово? Окно, ваталица, реза, оков. Колико има крила? Okна? Које је лево, десно, горње, доње? Од чега је оплата? Од дрвета. Каква је dakле? А какво је стакло? (првидно) Зашто се каже тако? Ко га урезује? А знate ли од чега се прави стакло? Од чега је оков, реза, ваталица, запињача, шарке? Какве су dakле? Изброји ми сва та имена и сва та својства. Каји ми још која својства стакла. (кршно је) када се стакло разбије, оно се на ситне оштре мрвице распадне које човека лако посећи и осакатити могу. Ја знам једно дете што се са стаклом играло, једаред се посече, ту силна крв почне лопити, после се даде рана на зло: то је дете грдне болове отрпило, да сте га чули како је врискало од бола, никада се не би са стаклом играли; ево му је рука у часу овако отекла била; ту је после силен гној текао, дете је урлало од тешкога бола и није му се могло помоћи; у врискама од бола издахнуло је, умрло; Оћеш ли се и ти са

стаклом играти? А хоћеш ли свом млађем брату дати да се игра?

ШКОЛЕ ИМА И КАД ДРЖАВЕ НЕМА

Општа је кукњава како ћемо радити у школи у време епидемије!

Каква би кукњава била да немамо, не само школске зграде, наставна средства, библиотеке, уџбенике – него да смо као наши славни преци избегли на Крф и тамо морали да организујемо рад школа? Да ли смо се размазили и постали конформисти, брзо заборавили шта све може да нас снађе и колико треба да трпимо, постали неспособни да одолимо иоле већим просветним искушењима, или смо се суочили са истином да централизација рада школа и стандардизација рада наставника уместо слободе креативности, представљају темпирану бомбу која мирује само у редовним условима, а изненађује детонацијом када се имало промене услови?

У време када се ови редови пишу, већ другу годину влада пандемија корона вируса. Заражених и мртвих од ове болести има изузетно велики број због чега постоји оправдани страх и забринутост. Када се ова трагедија упореди са мукама наших предака који су пешке прешли Албанију, да ли сажаљевамо себе или се дивимо њима? Нажалост, истина је да нас има разних и

да баш због те поделе наше данашње муке због епидемије корона вируса изгледају страшније од страдања наших предака који су васкрсли на грчком острву Крфу 1916. године.

Шта данашњи српски наставник може осетити када му се, игром случаја, у руке нађе књижица штампана 1918. године на Крфу, на чијим маленим исфлеканим корицама лепим ћириличним словима стоји наслов: „МАЛИ ПРОСВЕТНИ ЗБОРНИК“?

Ова књижица је тако малог формата да може stati у новчаник, али отвара простор за мисли које враћају у време и простор којима се нисмо надали. Када се узме у руке, најпре изазове утисак симпатије какав буди стара играчка из детињства, али када се разазнају редови на дну њене предње корице, као да почиње стара неочекивана прича:

„КРФ, 1918.“

Тек тада севне мисао да је ова мученица рођена ван отаџбине и да је, певајући „Тамо далеко“, била сведок најтрагичније и највеличанственије борбе за опстанак од када Срби пишу своју историју. Већ овај брзински закључак довољан је да пробуди жељу да се отворе њене танке изанђале корице, усахле попут коже старице.

„Мали просветни зборник“ је издање „Министарства Просвете и Црквених Послова“ Краљевине Србије и представља једно од последњих публикација независне и слободне Србије какве неће бити следећих скоро сто година иако Срби нису поражени ни у једном рату тог периода. Књижица је штампана у „Државној Штампарији Краљевине Србије“ која се, разуме се,

налазила на Крфу. На маленој 197. страни налази се „ПРЕГЛЕД САДРЖИНЕ“ у коме су набројана три просветна Закона Краљевине Србије, шест „Правила“ и „Привремени наставни планови и одредбе о школском раду“.

„Закон о народним школама“ који је у маленом зборнику одштампан у целини, донесен је још 19. априла 1904. године. Веома је поучно истаћи шта се све овим законом убраја у школе. Народне школе се деле на *дечија забавишта, основне школе и подружнне школе*. Ако у овом закону пођемо од дефиниције задатка народних школа да *васпитавају децу у народном духу и да их спремају за грађански живот, а нарочито да шире просвету и српску писменост у народу* – остајемо изненађени да су све „реформе образовања“ од 1904. до данас, само квариле ову српску дефиницију задатка школе замајавајући десетине генерација експериментисањима која су само отварала питања не доносећи решења и напредак. Занимљиво је да закон изричito истиче *васпитање деце*, а да се у дефиницији народне школе образовање уопште ни не помиње, што је сасвим обрнуто данашњем схватању. Такође, овај закон подразумева да су *дечија забавишта, заправо, народне школе, а не места где се деца причувавају док се родитељи не врате са послом*. Да је ондашње схватање важности *дечијих забавишта* можда веће и од данашњег, указује одредба да у *местима где нема забавишта отвара се уз основну школу приправни разред, који обавезно деца походе пре ступања у први разред основне школе*. О *подружним школама* износи се став да се *план образовања у њима удешава према месним потребама* што је изненађујуће напреднија подршка стручној слободи школе од данашње, и

превентива против централизације образовног система каква данас постоји. Закон регулише начин подизања, одржавања и опремања школа тако што уводи посебну институцију школску општину поред *политичке општине*. Данас, у модерно време, сасвим је изумрла школска општина, односно, потпуно је претопљена у *политичку општину*. Школска општина је имала задатак да обавља све што данас највише мучи школу: одржава школске зграде; набавља школски намештај; обезбеђује огрев за грејање; рукује школском касом и школским фондовима; стара се да деца похађају школу; помаже наставнике у свим школским пословима; издржава дечија забавишта, итд. Данас би школе биле ослобођене највећег дела бирократско-правних оптерећења, који са просветом и немају везе, да силне реформе нису укинуле школску општину. Упркос ове околности која ефикасно штити школу (уместо данашње регулативе која је довела до десетина блокираних рачуна школа у Србији), Краљевина Србија је обезбедила и имовинску независност школе тако што *поред земљишта и зграда школа може имати и друго имање, које јој уступи политичка општина, или завештају поједини добровори или га школска општина нарочито купи за издржавање школе. Приходи од овог школског имања утичу у школску благајну*. Данас, школа иако је правно лице регистровано у АПР-у, третира се као имовина, или локалне самоуправе, или Републике, па се сви приходи школе сматрају својином локалне самоуправе или Републике.

Закон регулише обавезе и права ћака али на начин који подразумева одговорност родитеља. Предвиђено је да учитељ *цени изостанке ћака, а неоправдане изостанке доставља*

месном школском одбору који кажњава родитеље због неоправданих изостанака, и то за прва три дана опоменом, а после по 0,20 динара за сваки дан изостанка у корист школске касе. Данашњи законодавац предвидео је да школа због неоправданих изостанака ђака, против родитеља може да поднесе тужбу надлежним суду, а евентуална новчана казна слива се у буџет а не у школску касу. Краљевина Србија није остављала школу саму у спору са родитељима, као Република Србија, јер је ангажовала *месни школски одбор* и прописала да се спор заврши у оквиру школске општине а не суда. Данашња школа принуђена је да се бави учешћем у судским парницима од чега су српске школе Краљевине Србије биле поштеђене.

Закон регулише рад наставника. Занимљива је одредба да је наставницима забрањено свако друго занимање које се не слаже са учитељском службом, као и да наставник увођењем у службу полаже заклетву. Предвиђа се да владање учитеља и њихов рад оцењују надзорници оценом: одличан, повољан и неповољан, а година, у којој је наставник добио оцену рада неповољан, неће се рачунати за периодску повишицу плате. Данас, увођењем синдиката просвете потпуно је дезавуисан механизам награђивања наставника према квалитету његовог рада.

Школски надзорници постављају се Краљевим указом и, за разлику од данашње просветне инспекције која се бави само надзором примене закона а не квалитетом наставе, имају дужност да два пута годишње походе и добро проуче сваку основну школу; да поуче наставнике у правилном школском раду и старају се о њиховом усавршавању; да се брину о отварању

нових разреда и нових школа; да оцењују рад и владање наставника, и да ислеђују њихове кривице. Данас, модерна Србија лишена је школског надзорника какав је дефинисан законом из 1904. године, и за њега нема замену која би непосредно радила у школи и била школи на располагању ради редовног побољшања квалитета наставе.

Примена овог и других закона који су штампани у „Малом просветном зборнику“ није могла да се изведе у дословном смислу док је држава била на Крфу. Зато је Краљевина Србија донела 15. октобра 1917. у Крфу (ПБр.6796) „ПРИВРЕМЕНЕ НАСТАВНЕ ПЛАНОВЕ И ОДРЕДБЕ О НАСТАВНОМ РАДУ“. У овом указу се прописује да ће за ученике чије је школовање ратом ометено трајати прве четири школске године по једно школско полуодишиште, а од почетка школске 1919/20. године, сваки разред учиће се пуну школску годину. Детаљно су прецизирани начини поступања у свим разредима чије је школовање прекинуто или ометено због рата. Прописују се скраћени наставни програми задржавајући се само на ономе што је у извесном предмету од битне вредности. По себи се разуме, да уз то морају и наставници и ученици уложити у овим тешким приликама што је могуће више труда и напора – истиче просветарски глас пре више од сто година у „Малом просветном зборнику“.

Садржај

СТО ГОДИНА ШКОЛЕ – предговор трећој књизи библиотеке „КЊИЖЕВНОСТ ЗА ЂАКЕ“	5
МИСТЕРИЈЕ И ТАЈНЕ – поглавље прво	11
РАДИО БЕЗ РЕКЛАМА	15
БОЛЫ ОД МАТЕМАТИЧКЕ ГИМНАЗИЈЕ	16
ПУТЕШЕСТВИЈЕ РИБИЦА ИЗБЕГЛИЦА	17
ТАЈНА СКАМИЈЕ У ХОЛУ ШКОЛЕ	19
ТАЈНИ СПОНЗОР И КАКО ГА ПРЕПОЗНАТИ	20
ГДЕ НЕСТАДЕ ШЕШИР ПРОФЕСОРА КОСТЕ ВУЛИЋА	22
МАЛО ПИЈЕТЕТА ЗА СКЕЛЕТ У ШКОЛИ	23
МИСТИЧНА ПРИЧА О ШКОЛСКОЈ ШКОРПИЈИ И СВЕТОМ ДИМИТРИЈУ	24
ВИДОВИТИ НАСТАВНИК И ЊЕГОВА УЧЕНИЦА	26
КО ЈЕ НАСЛИКАО НАОМИЉЕНИЈИ ЦРТЕЖ СТАРИНЕ НОВАКА?	28
ВЕЗЕ СА БЕЛИМ СВЕТОМ – поглавље друго	31
ЈЕДИНА БИСТА СТАРИНЕ НОВАКА У СРБИЈИ	37
ПОСЛЕДЊЕ СЦЕНСКО ОБРАЋАЊЕ СВЕТЛАНЕ ВЕЛМАР ЈАНКОВИЋ	38
ГДЕ ЈЕ ЂЕНКА ЧУО ЗА ТОН ФИЛМ?	40
САВЕТОВАЊА ПРОСВЕТНИХ РАДНИКА	41
ИМАМО ЛИ ПОБРАТИМА	42
ПАРАСТОС У БЕОГРАДУ, ВЕНАЦ И КАНДИЛА У КЛУЖУ	43
КАКО ЈЕ ДЕО СРЦА СЛОВАЧКОГ ДЕЧАКА ПОСТАО ДЕО НАШЕ ШКОЛЕ	45
ПОКЛОНИ ШКОЛИ	46
ХОЛАНДСКО СРПСКЕ ВЕЗЕ ПРКОСЕ КОРОНИ	49
ИСТОРИЈСКЕ ЗАНИМЉИВОСТИ – поглавље треће	53
ШКОЛА СА ПРВИМ КИНОПРОЈЕКТОРОМ У БЕОГРАДУ	57
ВАГА ИЗ ВРЕМЕНА КРАЉА ПЕТРА	58
ИЗВИНИ СУНЂЕР БОБЕ КОЦКАЛОНЕ	59
ПРВА НАЈАВА ЂАЧКОГ РАДИЈА И ЊЕГОВОГ МЛАЂЕГ РОЂАКА	59
ШКОЛСКЕ ГУСЛЕ	61
ГОЛИШАВИ СТАРИНА НОВАК НА ХАЈДУЧКОМ САСТАНКУ	62
КУМ ЂАЧКОГ ЛИСТА „НОВАК“	63
ТАБЛЕ СА НАТПИСИМА ШКОЛЕ „СТАРИНА НОВАК“	65
ЈЕДНОМ ЂАК УВЕК ЂАК – поглавље четврто	67
УНУЧИЋИ ШКОЛЕ	71
ИДОЛИ ИЗ СТАРИНЕ	72

НА ЂАЧКЕ ДАНЕ ЗАБОРАВА НЕМА ДОНАТОРИ ДРУШТВА „ПРИЈАТЕЉИ УЧЕНИКА ОСМОГОДИШЊЕ ШКОЛЕ СТАРИНА НОВАК“ НАЈСТАРИЈИ СВРШЕНИ ЂАК ШКОЛЕ „СТАРИНА НОВАК“ И ПРВАЦИ ДРВЕНИ ЧАСОВНИК ТЕРА ИНАТ ДИГИТАЛИЈИ НЕВИДЉИВЕ ВЕЗЕ БИВШИХ И САДАШЊИХ РЕМЕК ДЕЛО ОСМАКИЊЕ	72 73 75 77 79 80
НЕВИДЉИВЕ МУКЕ ШКОЛЕ – поглавље пето	83
ШКОЛА БРОЈ 7 КРАЂА ШКОЛСКЕ ЗГРАДЕ ТРНОВИТ ПУТ ШКОЛСКЕ БИБЛИОТЕКЕ ЦВЕТАЊЕ МУРАЛА ПО ШКОЛИ КАД ЈЕ СТАРИНА НОВАК БИО 007 ЛАСТИШ СЕ ИПАК ПРЕСКАЧЕ СВИ ПЕЧАТИ ШКОЛЕ „СТАРИНА НОВАК“ ДВОБОЈ ДВОЈЕЗИЧНЕ НАСТАВЕ И БИРОКРАТИЈЕ	87 88 89 92 95 97 98 100
НЕДОУМИЦЕ ПРОСВЕТАРСКЕ – поглавље шесто	103
КО СЕ БОЈИ ВУКА ЈОШ О ЦИЉЕВИМА ВАСПИТАЊА ПРЕ 100 ГОДИНА СВИ ЛИСТОВИ ОШ“СТАРИНА НОВАК“ О УЏБЕНИЦИМА У ДРЖАВИ СТРАДИЈИ БУКVAR НАШ НАСУШНИ РЕФОРМАМА ДО РАСФОРМИСАЊА! ПРИТУЖБЕ ЂАЧКИХ РОДИТЕЉА ПРОТИВ НАСТАВНИКА МИЛОША ЦРЊАНСКОГ ШТА СМО РАДИЛИ 120 ГОДИНА? „КРАТКО УПУТСТВО ЗА СРБСКЕ НАРОДНЕ УЧИТЕЉЕ“ ШКОЛЕ ИМА И КАД ДРЖАВЕ НЕМА	109 113 117 120 123 125 127 130 134 138
ШТАМПАНА ИЗДАЊА ОШ“СТАРИНА НОВАК“	147

ШТАМПАНА ИЗДАЊА ОШ“СТАРИНА НОВАК“

Библиотека „НОВАКОВА РУКОВЕТ“

- 1.*Милош Пекић, СТАРИНА НОВАК ИСТОРИЈСКА ЛИЧНОСТ И ЕПСКИ ЈУНАК,* април 2017, НОВАК ДОДАТАК број 9,
- 2.*Милош Пекић, БОЖЕ МИЛИ ДА ЧУДНА ЈУНАКА,* мај 2018, НОВАК ДОДАТАК број 11,
- 3.*Милош Пекић, КАДАР СТИЋИ И УТЕЋИ,* мај 2019, НОВАК ДОДАТАК број 13,
- 4.*Милош Пекић, НИ ЈУНАКА БЕЗ СТАРИНЕ НОВАКА,* јул 2020, НОВАК ДОДАТАК број 15,
- 5.*Милош Пекић, ГОРОМ ЈАШЕ СТАРИНА НОВАЧЕ,* август 2021, НОВАК ДОДАТАК број 17.

Библиотека „КЊИЖЕВНОСТ ЗА ЂАКЕ“

- 1.*Наташа Мугоша, ЛОЛИНА СВЕСКА,* децембар 2018,
НОВАК ДОДАТАК број 12,
- 2.*Бошко Црнојевић, ХАЈДУЦИ И УСКОЦИ У НАРОДНИМ ПЕСМАМА И ПРИЧАМА,* децембар 2019, НОВАК ДОДАТАК број 14.
- 3.*Влада Вучинић, МОЖДА НИСТЕ ЗНАЛИ О ШКОЛИ СТАРИНА НОВАК,* фебруар 2022, НОВАК ДОДАТАК број 18.

ЗБОРНИЦИ СТРУЧНИХ РАДОВА СА САВЕТОВАЊА ПРОСВЕТНИХ РАДНИКА

- 1. ЗБОРНИК УВОДНИХ РЕФЕРАТА СА СТРУЧНИМ РАСПРАВАМА,** Прво Саветовање просветних радника, Ивањица 29-30. мај 2015, март 2016, НОВАК ДОДАТАК број 7,
- 2. ЗБОРНИК УВОДНИХ РЕФЕРАТА СА СТРУЧНИМ РАСПРАВАМА,** Друго Саветовање просветних радника, Тара 03-05. јун 2016, новембар 2016, НОВАК ДОДАТАК број 8,
- 3. ЗБОРНИК СТРУЧНИХ РАДОВА,** Треће Саветовање просветних радника, Соко Бања 02-04. јун 2017, децембар 2017, НОВАК ДОДАТАК број 10,
- 4. ЗБОРНИК СТРУЧНИХ РАДОВА,** Шесто Саветовање просветних радника, Вршац 13-14.јун 2020, јул 2020, НОВАК ДОДАТАК број 15.
- 5. ЗБОРНИК СТРУЧНИХ РАДОВА,** Седмо Саветовање просветних радника, Сијаринска Бања 27-29. август 2021, фебруар 2022, НОВАК ДОДАТАК број 18.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

373.3/4

НОВАК : лист основне школе "Старина Новак" /
главни и одговорни уредник Влада Вучинић ; главни
уредник Марија Марковић. - 2013, бр. 3 (мај)-
. - Београд : Основна школа "Старина Новак", 2013-
(Београд : Плус). - 30 см

Два пута годишње. - Преузима нумерацију
електронског изд.
ISSN 2466-5193 = Новак (Београд)
COBISS.SR-ID 227170572